

**ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ**

2000

**ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ**

**Διδαγμένο κείμενο
Πλάτωνος Πολιτεία (360 Α.Δ.)**

Καὶ τοῦτο ἐννοήσαντα ἀπο πειρᾶσθαι τοῦ δακτυλίου εἰ ταύτην ἔχοι τὴν δύναμιν, καὶ αὐτῷ οὕτω συμβαίνειν, στρέφοντι μὲν εἴσω τὴν σφενδόνην ἀδήλω γίνεσθαι, ἔξω δὲ δήλω· αἰσθόμενον δὲ εὐθύς διαπράξασθαι τῶν ἀγγέλων γενέσθαι τῶν παρὰ τὸν βασιλέα, ἐλθόντα δὲ καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μοιχεύσαντα, μετ' ἐκείνης ἐπιθέμενον τῷ βασιλεῖ ἀποκτείνει καὶ τὴν ἀρχὴν οὕτω κατασχεῖν. Εἰ οὖν δύο τοιοῦτω δακτυλίῳ γενοίσθην, καὶ τὸν μὲν ὁ δίκαιος περιθεῖτο, τὸν δὲ ὁ ἀδίκος, οὐδεὶς ἂν γένοιτο, ὡς δόξειεν, οὕτως ἀδαμάντινος, ὃς ἂν μείνειεν ἐν τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τολμήσειεν ἀπέχεσθαι τῶν ἀλλοτρίων καὶ μὴ ἄπτεσθαι, ἐξὸν αὐτῷ καὶ ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἀδεῶς ὅτι βούλοιστο λαμβάνειν. Καὶ εἰσιόντι εἰς τὰς οἰκίας συγγίνεσθαι ὅτω βούλοιστο, καὶ ἀποκτείνουσαι καὶ ἐκ δεσμῶν λύειν οὐστίνας βούλοιστο, καὶ τᾶλλα πράττειν ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἰσόθεον ὄντα. Οὕτω δὲ δρῶν οὐδὲν ἂν διάφορον τοῦ ἑτέρου ποιοῖ, ἀλλ' ἐπὶ ταῦτ' ἂν ἴοιεν ἀμφότεροι. Καίτοι μέγα τοῦτο τεκμήριον ἂν φαίη τις ὅτι οὐδεὶς ἐκὼν δίκαιος ἀλλ' ἀναγκαζόμενος, ὡς οὐκ ἀγαθοῦ ἰδίᾳ ὄντος, ἐπεὶ ὅπου γ' ἂν οἴηται ἕκαστος οἷός τε ἔσσεσθαι ἀδικεῖν, ἀδικεῖν. Λυσιτελεῖν γὰρ δὴ οἶεται πᾶς ἀνὴρ πολὺ μᾶλλον ἰδίᾳ τὴν ἀδικίαν τῆς δικαιοσύνης, ἀληθῆ οἴόμενος, ὡς φήσει ὁ περὶ τοῦ τοιοῦτου λόγου λέγων· ἐπεὶ εἴ τις τοιαύτης ἐξουσίας ἐπιλαβόμενος μηδὲν ποτε ἐθέλοι ἀδικῆσαι μηδὲ ἄψαιτο τῶν ἀλλοτρίων, ἀθλιώτατος μὲν ἂν δόξειεν εἶναι τοῖς αἰσθανομένοις καὶ ἀνοητότατος, ἐπαινοῖεν δ' ἂν αὐτὸν ἀλλήλων ἐναντίον ἐξαπατῶντες ἀλλήλους διὰ τὸν τοῦ ἀδικεῖσθαι φόβον.

A. Από το κείμενο που σας δίνεται να μεταφράσετε στο τετράδιο σας το απόσπασμα: «**Εἰ οὖν δύο τοιοῦτω δακτυλίῳ γενοίσθην... ἔσσεσθαι ἀδικεῖν, ἀδικεῖν**».

Μονάδες 10

B. Να γράψετε στο τετράδιο σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:

B 1. ἰσόθεον: Να εξηγήσετε πῶς χρησιμοποιεῖται ἡ λέξη αὐτή στο κείμενο καὶ ποια ἀντίληψη τοῦ ἀρχαίου κόσμου γιὰ τὸ θεῖο ἐκφράζει.

Μονάδες 15

B 2. Με βάση τὸν μῦθο τοῦ Γύγη ὁ Γλαῦκων καταλήγει στο συμπέρασμα ὅτι «οὐδεὶς ἐκὼν δίκαιος ἀλλ' ἀναγκαζόμενος». Σε ποιο στωικὸ δόγμα ἀντιτίθεται ἡ ἀποψη αὐτή καὶ με ποια ἐπιχειρήματα υποστηρίζεται στὴ συνέχεια τοῦ κειμένου (ὡς οὐκ ἀγαθοῦ ἰδίᾳ ὄντος, ... διὰ τὸν τοῦ ἀδικεῖσθαι φόβον);

Μονάδες 15

B 3. Ποιες εἶναι οἱ τέσσερις θεμελιώδεις ἀρετές, κατὰ τὸν Πλάτωνα, καὶ πῶς ἐνσαρκώνονται στὴν ἰδεώδη πολιτεία του;

Μονάδες 10

B 4. Να γράψετε ἓνα συνώνυμο τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γιὰ καθεμιά ἀπὸ τῆς παρακάτω λέξεις: βούλομαι, φημί, οἶομαι, φόβος, δρῶ.

Μονάδες 10

Γ. Αδίδακτο κείμενο
Ισοκράτους Νικοκλής 27 - 28

Ὡς δὲ προσηκόντως τὴν ἀρχὴν ἡμεῖς ἔχομεν, πολὺ τούτου συντομώτερος καὶ μᾶλλον ὁμολογούμενος ὁ λόγος ἐστίν. Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ὅτι Τεῦκρος μὲν ὁ τοῦ γένους ἡμῶν ἀρχηγὸς, παραλαβὼν τοὺς τῶν ἄλλων πολιτῶν προγόνους, πλεύσας δεῦρο καὶ τὴν πόλιν αὐτοῖς ἔκτισεν καὶ τὴν χώραν κατένειμεν, ὁ δὲ πατὴρ Εὐαγόρας ἀπολεσάντων ἐτέρων τὴν ἀρχὴν πάλιν ἀνέλαβεν, ὑποστὰς τοὺς μεγίστους κινδύνους, καὶ τοσοῦτον μετέστησεν ὥστε μηκέτι Φοίνικας Σαλαμινίων τυραννεῖν, ἀλλ' ὥνπερ ἦν τὴν ἀρχὴν, τούτους καὶ νῦν ἔχειν τὴν βασιλείαν;.

Μονάδες 20

Γ 2. α) Να γράψετε το θηλυκὸ γένος των παρακάτω μετοχῶν στον αριθμὸ καὶ τὴν πτώση που βρίσκονται: ὁμολογούμενος, πλεύσας, ἀπολεσάντων, ὑποστὰς.

Μονάδες 4

β) Να μεταφέρετε τα παρακάτω ρήματα στον αντίστοιχο τύπο τῆς οριστικῆς ενεστώτα καὶ μέλλοντα: κατένειμεν, ἀνέλαβεν, μετέστησεν.

Μονάδες 6

Γ 3. Να χαρακτηριστοῦν συντακτικῶς οἱ υπογραμμισμένες λέξεις στο ἀπόσπασμα που ακολουθεῖ: ὁ δὲ πατὴρ Εὐαγόρας **ἀπολεσάντων** ἐτέρων τὴν ἀρχὴν πάλιν ἀνέλαβεν, ὑποστὰς τοὺς μεγίστους κινδύνους, καὶ **τοσοῦτον** μετέστησεν ὥστε μηκέτι Φοίνικας **Σαλαμινίων** τυραννεῖν, ἀλλ' **ὥνπερ** ἦν **τὴν ἀρχὴν**, τούτους καὶ νῦν ἔχειν τὴν βασιλείαν;.

Μονάδες 10

Πούλιος Κ. - Καλαϊτζίδου Φ.

ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

2001

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

Διδαγμένο κείμενο
Αριστοτέλους "Ηθικά Νικομάχεια (Β6, 4-10)

Ἐν παντί δὴ συνεχεῖ καὶ διαιρετῶ ἔστι λαβεῖν τὸ μὲν πλεῖον τὸ δ' ἔλαττον τὸ δ' ἴσον, καὶ ταῦτα ἢ κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἢ πρὸς ἡμᾶς· τὸ δ' ἴσον μέσον τι ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως. λέγω δὲ τοῦ μὲν πράγματος μέσον τὸ ἴσον ἀπέχον ἀφ' ἑκατέρου τῶν ἄκρων, ὅπερ ἔστιν ἔν και τὸ αὐτὸ πᾶσιν, πρὸς ἡμᾶς δὲ ὁ μῆτε πλεονάζει μῆτε ἐλλείπει· τοῦτο δ' οὐχ ἔν, οὐδὲ ταύτων πᾶσιν. οἷον εἰ τὰ δέκα πολλά τὰ δὲ δύο ὀλίγα, τὰ ἕξ μέσα λαμβάνουσι κατὰ τὸ πρᾶγμα· ἴσω γὰρ ὑπερέχει τε καὶ ὑπερέχεται· τοῦτο δὲ μέσον ἔστι κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν. τὸ δὲ πρὸς ἡμᾶς οὐχ οὕτω ληπτέον· οὐ γὰρ εἰ τῶ δέκα μναῖ φαγεῖν πολὺ δύο δὲ ὀλίγον, ὁ ἀλείπτῃς ἕξ μναῖς προστάξει· ἔστι γὰρ ἴσως καὶ τοῦτο πολὺ τῶ ληφτομένῳ ἢ ὀλίγον· Μίλωνι μὲν γὰρ ὀλίγον, τῶ δὲ ἀρχομένῳ τῶν γυμνασίων πολὺ. ὁμοίως ἐπὶ δρόμου καὶ πάλης. Οὕτω δὴ πᾶς ἐπιστήμων τὴν ὑπερβολὴν μὲν καὶ τὴν ἔλλειψιν φεύγει, τὸ δὲ μέσον ζητεῖ καὶ τοῦθ' αἰρεῖται, μέσον δὲ οὐ τὸ τοῦ πράγματος ἀλλὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς.

Εἰ δὴ πᾶσα ἐπιστήμη οὕτω τὸ ἔργον εὖ ἐπιτελεῖ, πρὸς τὸ μέσον βλέπουσα καὶ εἰς τοῦτο ἄγουσα τὰ ἔργα (ὅθεν εἰώθασιν ἐπιλέγειν τοῖς εὖ ἔχουσιν ἔργοις ὅτι οὐτ' ἀφελεῖν ἔστιν οὔτε προσθεῖναι, ὡς τῆς μὲν ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως φθειρούσης τὸ εὖ, τῆς δὲ μεσότητος σωζούσης, οἱ δ' ἀγαθοὶ τεχνῖται, ὡς λέγομεν, πρὸς τοῦτο βλέποντες ἐργάζονται)· ἢ δ' ἀρετὴ πάσης τέχνης ἀκριβεστέρα καὶ μείνων ἔστιν ὥσπερ καὶ ἡ φύσις, τοῦ μέσου ἂν εἴη στοχαστικὴ. λέγω δὲ τὴν ἠθικὴν· αὕτη γὰρ ἔστι περὶ πάθη καὶ πράξεις, ἐν δὲ τούτοις ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις καὶ τὸ μέσον.

A. Από το κείμενο που σας δίνεται να μεταφράσετε στο τετράδιο σας το απόσπασμα: **"Οὕτω δὴ πᾶς ἐπιστήμων... καὶ ἔλλειψις καὶ τὸ μέσον"**.

Μονάδες 10

B. Να γράψετε στο τετράδιο σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:

B1. "Ἐν παντί δὴ συνεχεῖ... οὐ τὸ τοῦ πράγματος ἀλλὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς.":

Με ποια κριτήρια εἶναι δυνατὸς, κατὰ τὸ χωρίο αὐτό, ὁ καθορισμὸς τοῦ "μέσου" καὶ ποια εἶναι τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τῆς μεσότητος, ἀνάλογα με τὸ κριτήριον καθορισμοῦ τῆς;

Μονάδες 15

B2. Τέχνη - ἀρετὴ - φύσις: Ποιο κοινὸ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα διακρίνει ὁ Αριστοτέλης στις τρεῖς αὐτές ἐννοιες, σε ποια ἀπὸ τις τρεῖς δίνει τὸ προβάδισμα καὶ γιατί, κατὰ τὴ γνώμη σας, τῆς δίνει τὸ προβάδισμα αὐτό;

Μονάδες 15

B3. Ποια φιλοσοφικὴ καὶ συγγραφικὴ δραστηριότητα ἀνέπτυξε ὁ Αριστοτέλης κατὰ τὴν περίοδο στὴν ὁποία ἀνήκουν τὰ "ἠθικά Νικομάχεια";

Μονάδες 10

B 4. Να σχηματίσετε ἓνα ὁμόρριζο ουσιαστικὸ (ἀπλὸ ἢ σύνθετο) τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γιὰ καθέναν ἀπὸ τοὺς παρακάτω ρηματικούς τύπους, χρησιμοποιώντας τὴν παραγωγικὴ κατάληξη που σας δίνεται:

λαβείν : -μα
ἄγουσα : -ή
εἰώθασιν : -ος
ἔχουσιν : -σις
φθειρούσης : -ά

Μονάδες 10

Γ. Αδίδακτο κείμενο
Ξενοφώντος Ελληνικά Α' (γ') 8 - 10

Ἐκ τούτου δὲ Ἀλκιβιάδης μὲν ᾤχετο εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ εἰς Χερρόνησον χρήματα πράξων· οἱ δὲ λοιποὶ στρατηγοὶ συνεχώρησαν πρὸς Φαρνάβαζον ὑπὲρ Καλχηδόνος εἴκοσι τάλαντα δοῦναι Ἀθηναίοις Φαρνάβαζον καὶ ὡς βασιλέα πρέσβεις Ἀθηναίων ἀναγαγεῖν, καὶ ὄρκους ἔδοσαν καὶ ἔλαβον παρὰ Φαρναβάζου ὑποτελεῖν τὸν φόρον Καλχηδονίους Ἀθηναίοις ὅσον περ εἰώθεσαν καὶ τὰ ὀφειλόμενα χρήματα ἀποδοῦναι, Ἀθηναίους δὲ μὴ πολεμεῖν Καλχηδονίοις, ἕως ἂν οἱ παρὰ βασιλέως πρέσβεις ἔλθωσιν. Ἀλκιβιάδης δὲ τοῖς ὄρκοις οὐκ ἐτύγχανε παρών, ἀλλὰ περὶ Σηλυμβρίαν ἦν·

Γ1. Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το κείμενο.

Μονάδες 20

Γ2.α) συνεχώρησαν, ἀποδοῦναι: Να κλίνετε την προστακτική των ρηματικων αυτων τυπων στο χρόνο και τη φωνή που βρίσκονται.

Μονάδες 5

Γ2.β) ἔλαβον: Να κλίνετε στον ενικό αριθμό το αρσενικό γένος της μετοχής του ενεργητικού παρακειμένου.

Μονάδες 5

Γ3.α) Να χαρακτηρίσετε συντακτικώς τις μετοχές: **πράξων, παρών.**

Μονάδες 5

Γ3.β) Να γράψετε την υπόθεση και την απόδοση του υποθετικού λόγου που λανθάνει στο κείμενο και να τον χαρακτηρίσετε.

Μονάδες 5

**ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ**

2002

**ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ**

**Διδαγμένο κείμενο
Πλάτωνος Πρωταγόρας (323 A - E)**

Ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς, ὥσπερ σὺ λέγεις, ἐάν τις φῆ ἀγαθὸς ἀύλητῆς εἶναι, ἢ ἄλλην ἠντινοῦν τέχνην ἢν μὴ ἔστιν, ἢ καταγελῶσιν ἢ χαλεπαίνουσιν, καὶ οἱ οἰκεῖοι προσιόντες νουθετοῦσιν ὡς μαινόμενον· ἐν δὲ δικαιοσύνη καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ πολιτικῇ ἀρετῇ, ἐάν τινα καὶ εἰδῶσιν ὅτι ἀδικός ἐστιν, ἐάν οὗτος αὐτὸς καθ' αὐτοῦ τάληθῆ λέγῃ ἐναντίον πολλῶν, ὃ ἐκεῖ σωφροσύνην ἠγοῦντο εἶναι, τάληθῆ λέγειν, ἐνταῦθα μανίαν, καὶ φασιν πάντας δεῖν φάναι εἶναι δικαίους, ἐάντε ὧσιν ἐάντε μὴ, ἢ μαινέσθαι τὸν μὴ προσποιούμενον [δικαιοσύνην]· ὡς ἀναγκαῖον οὐδένα ὄντιν' οὐχὶ ἀμῶς γέ πως μετέχειν αὐτῆς, ἢ μὴ εἶναι ἐν ἀνθρώποις.

Ὅτι μὲν οὖν πάντ' ἄνδρα εἰκότως ἀποδέχονται περὶ ταύτης τῆς ἀρετῆς σύμβουλον διὰ τὸ ἠγεῖσθαι παντὶ μετεῖναι αὐτῆς, ταῦτα λέγω· ὅτι δὲ αὐτὴν οὐ φύσει ἠγοῦνται εἶναι οὐδ' ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, ἀλλὰ διδακτόν τε καὶ ἐξ ἐπιμελείας παραγίνεσθαι ὧ ἂν παραγίγηται, τοῦτό σοι μετὰ τοῦτο πειράσομαι ἀποδείξαι. ὅσα γὰρ ἠγοῦνται ἀλλήλους κακὰ ἔχειν ἄνθρωποι φύσει ἢ τύχῃ, οὐδεὶς θυμοῦται οὐδὲ νουθετεῖ οὐδὲ διδάσκει οὐδὲ κολάζει τοὺς ταῦτα ἔχοντας, ἵνα μὴ τοιοῦτοι ὧσιν, ἀλλ' ἔλεοῦσιν· οἷον τοὺς ἀίσχρους ἢ σμικροὺς ἢ ἀσθενεῖς τίς οὕτως ἀνόητος ὥστε τι τούτων ἐπιχειρεῖν ποιεῖν; ταῦτα μὲν γὰρ οἶμαι ἴσασιν ὅτι φύσει τε καὶ τύχῃ τοῖς ἀνθρώποις γίνονται, τὰ καλὰ καὶ τὰναντία τούτοις· ὅσα δὲ ἐξ ἐπιμελείας καὶ ἀσκήσεως καὶ διδαχῆς οἶονται γίνεσθαι ἀγαθὰ ἀνθρώποις, ἐάν τις ταῦτα μὴ ἔχῃ, ἀλλὰ τὰναντία τούτων κακὰ, ἐπὶ τούτοις που οἷ τε θυμοὶ γίνονται καὶ αἱ κολάσεις καὶ αἱ νουθετήσεις. ὧν ἔστιν ἐν καὶ ἡ ἀδικία καὶ ἡ ἀσέβεια καὶ συλλήβδην πᾶν τὸ ἐναντίον τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς·

A. Από το κείμενο που σας δίνεται να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το απόσπασμα: "**Ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς ... ταῦτα λέγω**".

Μονάδες 10

B. Να γράψετε στο τετράδιό σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:

B1. «**Ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς... ἢ μὴ εἶναι ἐν ἀνθρώποις**»: Να εκθέσετε το επιχείρημα που χρησιμοποιεῖ στην παράγραφο αὐτὴ ὁ Πρωταγόρας, για να αποδείξει τὸ "διδακτόν" τῆς ἀρετῆς, καὶ να το αξιολογήσετε.

Μονάδες 10

B2. «**Ὅσα γὰρ ἠγοῦνται ἀλλήλους κακὰ... πᾶν τὸ ἐναντίον τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς**»: Σύμφωνα με τὸν Πρωταγόρα, οἱ ἄνθρωποι ἔχουν ελαττώματα που προέρχονται ἀπὸ τὴ φύση ἢ τυχαίους παράγοντες. Ἐχουν ὅμως καὶ ελαττώματα που οφείλονται στὴν ἔλλειψη ἀγωγῆς. Πῶς ἀντιμετωπίζεται στὴν ἐποχὴ τοῦ σοφιστῆ καθεμιὰ ἀπὸ τὶς κατηγορίες αὐτῆς τῶν ἀνθρωπίνων ελαττωμάτων στὸ πλαίσιο τῆς κοινωνικῆς συμβίωσης καὶ γιατί;

Μονάδες 10

B3. «**... ἐπὶ ἐπὶ τούτοις που οἷ τε θυμοὶ γίνονται καὶ αἱ κολάσεις**»: Κατὰ τὸν Πρωταγόρα, οἱ τιμωρίες (κολάσεις) ἐπιβάλλονται στὸς ἀνθρώπους, ὅταν δε διαθέτουν τὴν πολιτικὴ ἀρετῆ. Σε ποίους καὶ γιὰ ποίον λόγο ἐπιβάλλονται κυρώσεις ἀπὸ τὴν πόλη, σύμφωνα με τὰ στοιχεῖα τοῦ μεταφρασμένου κειμένου που ἀκολουθεῖ;

Πλάτωνος Πρωταγόρας (326 D-E)

Και όταν πια φύγουν αυτοί [δηλ. οι νέοι άνδρες] από τους δασκάλους, η πόλη, με τη σειρά της, τους αναγκάζει να μάθουν τους νόμους και να ζουν σύμφωνα με αυτούς, ώστε να μην ενεργούν από μόνοι τους και όπως νομίζουν οι ίδιοι [...]. Έτσι, και η πόλη, υπογραμμίζοντας τους νόμους, αυτά τα επινοήματα των καλών, παλαιών νομοθετών, αναγκάζει και όσους ασκούν ένα αξίωμα και όσους άρχονται να συμμορφώνονται με αυτούς. Εκείνος δε ο οποίος τους παραβαίνει, υφίσταται κυρώσεις και οι κυρώσεις αυτές ονομάζονται, και σε σας εδώ [δηλ. στην Αθήνα] και σε πολλά άλλα μέρη, ευθύνες, λες και η δικαιοσύνη ξαναβάζει [τον παραβάτη] στην ευθεία. Ενώ λοιπόν είναι τόσο μεγάλη η προσπάθεια που καταβάλλεται για την αρετή και στο ιδιωτικό και στο δημόσιο επίπεδο, εσύ Σωκράτη εκπλήττεσαι και απορείς αν η αρετή είναι διδακτή; Το εκπληκτικό όμως θα ήταν μάλλον το να μην μπορεί να διδαχθεί η αρετή.

Μονάδες 10

B4. Να προσδιορίσετε το περιεχόμενο και τη λειτουργία του μύθου ως μεθόδου ανάπτυξης απόψεων του Πρωταγόρα και του Πλάτωνα.

Μονάδες 10

B5. Να γράψετε δύο ομόρριζες λέξεις της νέας ελληνικής γλώσσας, απλές ή σύνθετες, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: **καταγελῶσιν, εἰδῶσιν, μετέχειν, προσποιούμενον, ἀποδείξει.**

Μονάδες 10

Γ. Αδίδακτο κείμενο
Δημοσθένης κατά Μειδίου (169 -170)

Ἐγὼ γὰρ οἶδ' ὅτι πολλοὶ πολλὰ κάγαθ' ὑμᾶς εἰσὶν εἰργασμένοι, οὐ κατὰ τὰς Μειδίου λητουργίας, οἱ μὲν ναυμαχίας νενικηκότες, οἱ δὲ πόλεις εἰληφότες, οἱ δὲ πολλὰ καὶ καλὰ ὑπὲρ τῆς πόλεως στήσαντες τρόπαια· ἀλλ' ὅμως οὐδενὶ πώποτε τούτων δεδώκατε τὴν δωρεῖαν ταύτην οὐδ' ἂν δοίητε, ἐξεῖναι τοὺς ἰδίους ἐχθροὺς ὑβρίζειν αὐτῶν ἐκάστω, ὅπότε ἂν βούληται καὶ ὄν ἂν δύνηται τρόπον. Οὐδὲ γὰρ Ἀρμοδίω καὶ Ἀριστογείτονι· τούτοις γὰρ δὴ μέγιστα δέδονται δωρεαὶ παρ' ὑμῶν καὶ ὑπὲρ μεγίστων. Οὐδ' ἂν ἠνέσχεσθε, εἰ προσέγραψέ τις ἐν τῇ στήλῃ ἐξεῖναι δὲ καὶ ὑβρίζειν αὐτοῖς ὄν ἂν βούλωνται·

δωρεῖα: δωρεά, προνόμιο.

Γ1. Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το κείμενο.

Μονάδες 20

Γ2.α. Να μεταφέρετε στο τετράδιό σας τους παρακάτω πίνακες, στα κενά των οποίων θα συμπληρώσετε τους τύπους που ζητούνται. (Το επίθετο να γραφεί στην πτώση, στο γένος και στον αριθμό που βρίσκεται ο τύπος που δίνεται).

	Επίρρημα		
	Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
Καλά			

	Επίθετο	
	Θετικός	Συγκριτικός
μεγίστων		

Μονάδες 5

Γ2.β. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

οἶδ(α): το τρίτο ενικό πρόσωπο της υποτακτικής και προστακτικής του ίδιου χρόνου.

δεδώκατε: το ίδιο πρόσωπο της οριστικής του παρατατικού και του αορίστου β' της ίδιας φωνής.

δύνηται: το ίδιο πρόσωπο της ευκτικής στο χρόνο που βρίσκεται.

Μονάδες 5

Γ3.α. «Ἐγὼ γὰρ οἶδ' ὅτι πολλοὶ πολλὰ καγάθ' ὑμᾶς εἰσιν εἰργασμένοι.»:

Να γράψετε τη δευτερεύουσα πρόταση του χωρίου αυτού, να δηλώσετε το είδος της και να προσδιορίσετε το συντακτικό της ρόλο (Μονάδες 3).

Να μεταφέρετε τον πλάγιο λόγο σε ευθύ (Μονάδες 2).

Μονάδες 5

Γ3.β. Να αναγνωρίσετε συντακτικά τις παρακάτω λέξεις ή φράσεις του κειμένου:

κατὰ τὰς λητουργίας, τῇ πόλει, οὐδενί, ὑβρίζειν, ὑπὲρ μεγίστων.

Μονάδες 5

Πούλιος Κ. - Καλαϊτζίδου Φ.

ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

2003

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

Διδαγμένο κείμενο
Θουκυδίδη Περικλέους Επιτάφιος (41)

Ξυνελών τε λέγω τήν τε πᾶσαν πόλιν τῆς Ἑλλάδος παιδευσιν εἶναι καὶ καθ' ἕκαστον δοκεῖν ἂν μοι τὸν αὐτὸν ἄνδρα παρ' ἡμῶν ἐπὶ πλείστ' ἂν εἶδη καὶ μετὰ χαρίτων μάλιστ' ἂν εὐτραπέλως τὸ σῶμα αὐταρκες παρέχεσθαι. Καὶ ὡς οὐ λόγων ἐν τῷ παρόντι κόμπος τάδε μᾶλλον ἢ ἔργων ἐστὶν ἀλήθεια, αὐτὴ ἢ δύναμις τῆς πόλεως, ἣν ἀπὸ τῶνδε τῶν τρόπων ἐκτησάμεθα, σημαίνει. Μόνη γὰρ τῶν νῦν ἀκοῆς κρείστων ἐς πείραν ἔρχεται, καὶ μόνη οὔτε τῷ πολεμῷ ἐπελθόντι ἀγανάκτησιν ἔχει ὑφ' οἷων κακοπαθεῖ οὔτε τῷ ὑπηκόῳ κατάμεμψιν ὡς οὐχ ὑπ' ἀξίων ἄρχεται. Μετὰ μεγάλων δὲ σημείων καὶ οὐ δὴ τοι ἀμάρτυρόν γε τὴν δύναμιν παρασχόμενοι τοῖς τε νῦν καὶ τοῖς ἔπειτα θαυμασθησόμεθα, καὶ οὐδὲν προσδεόμενοι οὔτε Ὀμήρου ἐπαινέτου οὔτε ὅστις ἔπειτα μὲν τὸ αὐτίκα τέρπει, τῶν δ' ἔργων τὴν ὑπόνοιαν ἢ ἀλήθεια βλάψει, ἀλλὰ πᾶσαν μὲν θάλασσαν καὶ γῆν ἐσβατὸν τῇ ἡμετέρᾳ τόλμῃ καταναγκάσαντες γενέσθαι, πανταχοῦ δὲ μνημεῖα κακῶν τε κάγαθῶν αἶδια ξυγκατοικίσαντες. Περὶ τοιαύτης οὖν πόλεως οἶδε τε γενναίως δικαιοῦντες μὴ ἀφαίρεθῆναι αὐτὴν μαχόμενοι ἐτελεύτησαν, καὶ τῶν λειπομένων πάντα τινὰ εἰκὸς ἐθέλειν ὑπὲρ αὐτῆς κάμνειν.

A. Από το κείμενο που σας δίνεται να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το απόσπασμα: «**μετὰ μεγάλων δὲ σημείων ... ὑπὲρ αὐτῆς κάμνειν**».

Μονάδες 10

B. Να γράψετε στο τετράδιό σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:

B1. Να περιγράψετε τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του Αθηναίου με βάση τα στοιχεία του διδαγμένου κειμένου.

Μονάδες 10

B2. «**Πανταχοῦ δὲ μνημεῖα κακῶν τε κάγαθῶν αἶδια ξυγκατοικίσαντες**»: Γιατί ο Περικλής αναφέρεται ἐδῶ ὄχι μόνο στις επιτυχίες ἀλλὰ καὶ στις αποτυχίες τῆς Αθήνας;

Μονάδες 10

B3. Να αναλύσετε τὴν βασικὴ ἐπιφύλαξη που διατυπώνει ο Περικλής — στο μεταφρασμένο κείμενο που ακολουθεῖ — σχετικά με τὴν δυνατότητα τοῦ λόγου να πείσει τοὺς ακροατές καὶ να εκθέσετε το ἐπιχείρημα, με το οποίο παρακάμπτει τὴν ἐπιφύλαξη αὐτὴ στο παρακάτω ἀπόσπασμα: «**ὡς οὐ λόγων ἐν τῷ παρόντι κόμπος τάδε μᾶλλον ἢ ἔργων ἐστὶν ἀλήθεια, αὐτὴ ἢ δύναμις τῆς πόλεως, ἣν ἀπὸ τῶνδε τῶν τρόπων ἐκτησάμεθα, σημαίνει**». (κεφ. 41)

Θουκυδίδη Περικλέους Επιτάφιος, (35)

[...] Γιατί εἶναι δύσκολο να μιλήσει κανεὶς μ' ἐπιτυχία, ἐκεῖ που με κόπο εξασφαλίζεται ἡ ἐντύπωση ὅτι λέει τὴν ἀλήθεια. Κι αὐτὸ, γιατί ο ακροατὴς που ξέρει καλὰ τα γεγονότα καὶ τ' ἀκούει μ' εὐνοϊκὴ διάθεση, ἴσως θα σχημάτιζε τὴ γνώμη ὅτι τα λεγόμενα εἶναι κάπως κατώτερα, σε σύγκριση μ' αὐτὰ που καὶ θέλει ν' ἀκούει καὶ τα ξέρει καλὰ! ὁμως, αὐτὸς που δεν τα γνώρισε, θα σχημάτιζε τὴ γνώμη πως πρόκειται για υπερβολές, ἐπειδὴ νιώθει φθόνο, ἀν τυχόν ἀκούσει κάτι που ξεπερνά τὴ δική του δύναμη. Γιατί μόνο ὡς ἐκεῖνο το σημεῖο ἀνέχεται ὁ ἄνθρωπος ν' ἀκούει ἐπαινούς που λέγονται για ἄλλους, ὡς ἐκεῖ που κι ο

καθείς πιστεύει ότι είναι ικανός να κατορθώσει κάτι απ' όσα άκουσε1 όμως, για καθετί που ξεπερνά τη δύναμή του, κυριεύεται απ' την πρώτη στιγμή από φθόνο, κι έτσι δεν δίνει πίστη.

Μονάδες 10

B4. Ποιοι παράγοντες συνέβαλαν στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του Περικλή;

Μονάδες 10

B5. Να γράψετε δύο ομόρριζες λέξεις της νέας ελληνικής γλώσσας, απλές ή σύνθετες, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: **παιδευσιν, εΰτραπέλωσ, κατάμεμψιν, έσβατόν, λειπομένων.**

Μονάδες 10

Γ. Αδίδακτο κείμενο
Ξενοφώντος Απομνημονεύματα Δ, IV, 16.

Άλλα μὴν καὶ ὁμόνοιά γε μέγιστόν τε ἀγαθὸν δοκεῖ ταῖς πόλεσιν εἶναι καὶ πλειστάκις ἐν αὐταῖς αἱ τε γερουσίαι καὶ οἱ ἄριστοι ἄνδρες παρακελεύονται τοῖς πολίταις ὁμονοεῖν, καὶ πανταχοῦ ἐν τῇ Ἑλλάδι νόμος κείται τοὺς πολίτας ὀμνύναι ὁμονοήσειν, καὶ πανταχοῦ ὀμνύουσι τὸν ὄρκον τοῦτον· οἶμαι δ' ἐγὼ ταῦτα γίγνεσθαι οὐχ ὅπως τοὺς αὐτοὺς χοροὺς κρίνωσιν οἱ πολῖται, οὐδ' ὅπως τοὺς αὐτοὺς αὐλητὰς ἐπαινῶσιν, οὐδ' ὅπως τοὺς αὐτοὺς ποιητὰς αἰρῶνται, οὐδ' ἵνα τοῖς αὐτοῖς ἡδῶνται, ἀλλ' ἵνα τοῖς νόμοις πείθωνται. Τούτοις γὰρ τῶν πολιτῶν ἐμμενόντων, αἱ πόλεις ἰσχυρόταται τε καὶ εὐδαιμονέσταται γίνονται· ἄνευ δὲ ὁμονοίας οὐτ' ἂν πόλις εὖ πολιτευθεῖη οὐτ' οἶκος καλῶς οἰκηθεῖη.

Γ1. Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το κείμενο.

Μονάδες 20

Γ2.α. Να μεταφέρετε στο τετράδιό σας τους παρακάτω πίνακες, στα κενά των οποίων θα συμπληρώσετε τους τύπους που ζητούνται. (Η αντωνυμία να γραφεί στο γένος και στον αριθμό που βρίσκεται ο τύπος του κειμένου, που δίνεται).

εὐδαιμονέσταται: **Επίρρημα**
Θετικός **Συγκριτικός**

τούτον: **Αντωνυμία**
Γενική **Δοτική** **Κλητική**

Μονάδες 5

Γ2.β. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

αἰρῶνται: το δεύτερο ενικό πρόσωπο της ευκτικής και της προστακτικής του αορίστου β' στη φωνή που βρίσκεται.

πείθωνται: τον ίδιο τύπο στον παθητικό αόριστο.

ἐμμενόντων: το δεύτερο ενικό πρόσωπο της οριστικής του μέλλοντα και του αορίστου στη φωνή που βρίσκεται.

Μονάδες 5

Γ3.α. Να αναγνωρίσετε συντακτικά τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: **ἀγαθόν, εἶναι, ταῦτα, τούτοις, τῶν πολιτῶν.**

Μονάδες 5

Γ3.β. «οἱ ἄριστοι ἄνδρες παρακελεύονται τοῖς πολίταις ὁμονοεῖν»: Να μεταφέρετε τον πλάγιο λόγο σε ευθύ (Μονάδες 2) και να δικαιολογήσετε την απάντησή σας (Μονάδες 3).

Μονάδες 5

Πούλιος Κ. - Καλαϊτζίδου Φ.

**ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ**

2004

**ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ**

**Διδαγμένο κείμενο
Θουκυδίδη Περικλέους Επιτάφιος (42)**

Δι' ὃ δὴ καὶ ἐμήκυνα τὰ περὶ τῆς πόλεως, διδασκαλίαν τε ποιούμενος μὴ περὶ ἴσου ἡμῖν εἶναι τὸν ἀγῶνα καὶ οἷς τῶνδε μὴδὲν ὑπάρχει ὁμοίως, καὶ τὴν εὐλογίαν ἅμα ἐφ' οἷς 2.42.2 νῦν λέγω φανεράν σημείους καθιστάς, καὶ εἶρηται αὐτῆς τὰ μέγιστα· ἃ γὰρ τὴν πόλιν ὕμνησα, αἱ τῶνδε καὶ τῶν τοιῶνδε ἀρεταὶ ἐκόσμησαν, καὶ οὐκ ἂν πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων ἰσόρροπος ὥσπερ τῶνδε ὁ λόγος τῶν ἔργων φανείη. δοκεῖ δέ μοι δηλοῦν ἀνδρὸς ἀρετὴν πρώτη τε μηνύουσα καὶ 2.42.3 τελευταία βεβαιούσα ἢ νῦν τῶνδε καταστροφή. καὶ γὰρ τοῖς τᾶλλα χεῖροσι δίκαιον τὴν ἐς τοὺς πολέμους ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀνδραγαθίαν προτίθεσθαι· ἀγαθῶ γὰρ κακὸν ἀφανί σαντες κοινῶς μᾶλλον ὠφέλησαν ἢ ἐκ τῶν ἰδίων ἔβλαψαν. 2.42.4 τῶνδε δὲ οὔτε πλούτου τις τὴν ἔτι ἀπόλαυσιν προτιμήσας ἐμαλακίσθη οὔτε πενίας ἐλπίδι, ὡς κἂν ἔτι διαφυγῶν αὐτὴν πλουτήσῃεν, ἀναβολὴν τοῦ δεινοῦ ἐποίησατο· τὴν δὲ τῶν ἐναντίων τιμωρίαν ποθεινοτέραν αὐτῶν λαβόντες καὶ κινδύ νων ἅμα τόνδε κάλλιστον νομίσαντες ἐβουλήθησαν μετ' αὐτοῦ τοὺς μὲν τιμωρεῖσθαι, τῶν δὲ ἐφίεσθαι, ἐλπίδι μὲν τὸ ἀφανὲς τοῦ κατορθώσῃ ἐπιτρέψαντες, ἔργῳ δὲ περὶ τοῦ ἤδη ὀρωμένου σφίσιν αὐτοῖς ἀξιοῦντες πεποιθέναί.

A. Από το κείμενο που σας δίνεται να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το απόσπασμα: «**Δι' ὃ δὴ καὶ ἐμήκυνα... καταστροφή**».

Μονάδες 10

B. Να γράψετε στο τετράδιό σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:

B1. «**καὶ εἶρηται αὐτῆς τὰ μέγιστα**» Σε τι ακριβῶς συνίσταται ἡ ἀπόκλιση τοῦ Επιταφίου λόγου τοῦ Περικλή ἀπὸ ἑναν τυπικὸ ἐπιτάφιο τῆς ἐποχῆς του;

Μονάδες 10

B2. «**Λόγοι-ἔργα**»: Να σχολιάσετε τὴν σχέση «λόγων-ἔργων», τὴν ὁποία διατυπώνει στο κείμενο ὁ Περικλής.

Μονάδες 10

B3. «**Πλοῦτος-πενία**». Πῶς συλλαμβάνει ὁ Περικλής τὴν σχέση ἀνθρώπων καὶ πλούτου, στὴν περίπτωση τῶν πεσόντων, στο ἀπόσπασμα «**τῶνδε δὲ ... ἐποίησατο**», καὶ με ποια στοιχεῖα τὴ συμπληρῶναι στο ἀπὸ μετάφραση ἀπόσπασμα τοῦ κεφαλαίου 43 (που παρατίθεται παρακάτω), γιὰ τὴν περίπτωση τῶν ζωντανῶν;

Θουκυδίδη Περικλέους Επιτάφιος (43)

[...] Εσεῖς λοιπὸν να ἔχετε αὐτοὺς ἐδῶ πρότυπα καὶ να θεωρήσετε θεμέλιο τῆς εὐτυχίας τὴν ελευθερία καὶ θεμέλιο τῆς ελευθερίας τὴ δυνατὴ ψυχὴ· κὶ ἔτσι μὴ δειλιάζετε μπροστὰ στους κινδύνους τῆς μάχης. Γιατί δεν ἔχουν σοβαρότερο λόγο ν' ἀψηφούν τὸ θάνατο οἱ ἀπόκληροι τῆς ζωῆς, που δεν ἔχουν να ἐλπίζουν καλύτερες μέρες, ἀλλὰ ἐκεῖνοι που, στὴ ζωὴ που τους ἀπομένει, ὑπάρχει φόβος να μεταβληθεῖ ριζικὰ ἡ καλὴ τύχη τους· αὐτοί, ἀν κάπου σκοντάψουν, ἔχουν να χάσουν περισσότερα ἀπὸ κάθε ἄλλον.

Γιατί, για έναν άντρα με υψηλό φρόνημα, είναι πιο πικρή η εξαθλίωση που φέρνει η δειλία παρά ο θάνατος που έρχεται χωρίς να τον νιώσει, σε στιγμή έξαρσης της δύναμής του και της κοινής ελπίδας.

Μονάδες 10

B4. Ποιες οι διαφορές ανάμεσα στον Επιτάφιο του Περικλή και στις υπόλοιπες δημηγορίες του Θουκυδίδη;

Μονάδες 10

B5. Να γράψετε στο τετράδιό σας ποιες από τις λέξεις του πρωτοτύπου κειμένου είναι ετυμολογικά συγγενείς με τις παρακάτω λέξεις: **αδίδακτος, ρήτορας, ευκοσμία, μπρόθετος, φασματικός, ατελεύτητος, λεξιπενία, φυγόδικος, λήμμα, νόμισμα.**

Μονάδες 10

Γ . Αδίδακτο κείμενο
Ξενοφώντος Απομνημονεύματα Α, 6,14

(14) 'Εγώ δ' ούν και αυτός, ώ Αντιφών, ώσπερ άλλος τις ή ίππω αγαθώ ή κυνή ή όρνιθι ήδεται, ούτω και έτι μάλλον ήδομαι φίλοις αγαθοίς, και εάν τι έχω αγαθόν, διδάσκω, και άλλοις συνίστημι παρ' ών άν ήγώμαι ώφελήσεσθαι τι αυτούς εις άρετήν· και τούς θησαυρούς των πάλαι σοφών άνδρών, ούς εκεινοι κατέλιπον έν βιβλίοις γράψαντες, άνελίπτων κοινή σύν τοίς φίλοις διέρχομαι, και άν τι όρώμεν αγαθόν, έκλεγόμεθα· και μέγα νομιζομεν κέρδος, εάν άλλήλοις φίλοι γιννώμεθα. Εμοί μέν δή ταύτα άκούοντι έδόκει αυτός τε μακάριος είναι και τούς άκούοντας επί καλοκάγαθίαν άγειν.

άνελίπτων = ξετυλίγοντας (το βιβλίο που είχε μορφή κυλίνδρου).

G1. Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το κείμενο.

Μονάδες 20

G2.α. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

όρώμεν : το ίδιο πρόσωπο στην ίδια έγκλιση και φωνή του αορίστου β'
γιννώμεθα : το δεύτερο ενικό πρόσωπο προστακτικής αορίστου β'
ώφελήσεσθαι : το απαρέμφατο παρακειμένου ενεργητικής φωνής
συνίστημι : το δεύτερο ενικό πρόσωπο οριστικής αορίστου της ίδιας φωνής και τη γενική ενικού αρσενικού γένους της μετοχής ενεστώτα της ίδιας φωνής.

Μονάδες 5

G2.β. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

όρνιθι : την αιτιατική ενικού
τι : τη δοτική πληθυντικού του ίδιου γένους
σοφών : την αιτιατική πληθυντικού θηλυκού γένους
μέγα : ταπαραθετικά επιθέτου στο γένος, τον αριθμό και την πτώση που βρίσκεται
ταύτα : τη γενική πληθυντικού θηλυκού γένους.

Μονάδες 5

G3.α. «άν τι όρώμεν αγαθόν, έκλεγόμεθα».

Να αναγνωρίσετε τον υποθετικό λόγο και να τον μετατρέψετε σε υποθετικό λόγο του μη πραγματικού.

Μονάδες 4

Γ3.β. Να αναγνωρίσετε συντακτικά τα παρακάτω: **φίλοις, εις ἀρετήν, ἀλλήλοις, φίλοι, ἀκούοντι, είναι.**

Μονάδες 6

Πούλιος Κ. - Καλαϊτζίδου Φ.

ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

2005

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

Διδαγμένο κείμενο
Θουκυδίδη Περικλέους Επιτάφιος (40)

Φιλοκαλοῦμέν τε γὰρ μετ' εὐτελείας καὶ φιλοσοφοῦμεν ἄνευ μαλακίας· πλούτῳ τε ἔργου μᾶλλον καιρῷ ἢ λόγου κόμπῳ χρώμεθα, καὶ τὸ πένεσθαι οὐχ ὁμολογεῖν τινὶ αἰσχρὸν, ἀλλὰ μὴ διαφεύγειν ἔργῳ αἴσχιον. Ἔνι τε τοῖς αὐτοῖς οἰκείων ἅμα καὶ πολιτικῶν ἐπιμέλεια, καὶ ἑτέροις πρὸς ἔργα τετραμμένοις τὰ πολιτικὰ μὴ ἐνδεῶς γνῶναι· μόνοι γὰρ τὸν τε μηδὲν τῶνδε μετέχοντα οὐκ ἀπράγμονα, ἀλλ' ἀχρεῖον νομίζομεν, καὶ οἱ αὐτοὶ ἦτοι κρίνομέν γε ἢ ἐνθυμούμεθα ὀρθῶς τὰ πράγματα, οὐ τοὺς λόγους τοῖς ἔργοις βλάβην ἠγούμενοι, ἀλλὰ μὴ προδιδαχθῆναι μᾶλλον λόγῳ πρότερον ἢ ἐπὶ ᾧ δεῖ ἔργῳ ἐλθεῖν. Διαφερόντως γὰρ δὴ καὶ τότε ἔχομεν ὥστε τολμᾶν τε οἱ αὐτοὶ μάλιστα καὶ περὶ ὧν ἐπιχειρήσομεν ἐκλογίζεσθαι· ὃ τοῖς ἄλλοις ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει. Κράτιστοι δ' ἂν τὴν ψυχὴν δικαίως κριθεῖεν οἱ τὰ τε δεινὰ καὶ ἡδέα σαφέστατα γινώσκοντες καὶ διὰ ταῦτα μὴ ἀποτρεπόμενοι ἐκ τῶν κινδύνων. Καὶ τὰ ἐς ἀρετὴν ἐνηντιώμεθα τοῖς πολλοῖς· οὐ γὰρ πάσχοντες εὖ, ἀλλὰ δρώντες κτώμεθα τοὺς φίλους. βεβαιότερος δὲ ὁ δράσας τὴν χάριν ὥστε ὀφειλομένην δι' εὐνοίας ᾧ δέδωκε σῶζειν· ὁ δὲ ἀντοφείλων ἀμβλύτερος, εἰδῶς οὐκ ἐς χάριν, ἀλλ' ἐς ὀφείλημα τὴν ἀρετὴν ἀποδώσων.

A. Από το κείμενο που σας δίνεται, να μεταφράσετε στο τετράδιο σας το απόσπασμα: «**διαφερόντως γὰρ ... ἀρετὴν ἀποδώσων**».

Μονάδες 10

B. Να γράψετε στο τετράδιό σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:

B1. Ο «πρακτικός άνθρωπος» στην αρχαιότητα, όπως και σήμερα, συνήθως υπερτιμούσε τη δράση σε σχέση με **τον λόγον** («τα λόγια», «τη λογική ανάλυση», «τη γνώση»). Με σύντομη ανάλυση των δεδομένων του κειμένου «**Φιλοκαλοῦμέν τε ... ἔργῳ ἐλθεῖν**», να εξηγήσετε με ποιο τρόπο συνειδητά διορθώνει ο Περικλής την εκτίμηση αυτή, τόσο στην ιδιωτική σφαίρα, όσο και στη σφαίρα της πολιτικής.

Μονάδες 15

B2. «**διαφερόντως γὰρ δὴ ... ἐκ τῶν κινδύνων**»: Με βάση τα δεδομένα του ανωτέρω τμήματος του κειμένου, να δείξετε με συντομία πώς ο ρήτορας, σε αντίθεση με την κοινή άποψη των άλλων Ελλήνων, ορίζει την έννοια της **ανδρείας**.

Μονάδες 15

B3. Ποια είναι η βασική απόκλιση του Επιταφίου του Περικλή από τη συνηθισμένη δομή των επιτάφιων λόγων;

Μονάδες 10

B4. Να γράψετε στο τετράδιό σας δύο ομόρριζες λέξεις της αρχαίας ή νέας ελληνικής, απλές ή σύνθετες, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: **διαφεύγειν, μετέχοντα, διαφερόντως, χάριν, εὐνοίας**.

Μονάδες 10

Γ. Αδίδακτο κείμενο
Λυκούργου Κατά Λεωκράτους 20 83-84

Τούτο γάρ εχει μέγιστον ἢ πόλις ὑμῶν ἀγαθόν, ὅτι τῶν καλῶν ἔργων παράδειγμα τοις Ἑλλησι γέγονεν· ὅσον γάρ τφ χρόνω πασῶν ἔστιν ἀρχαιοτάτη, τοσοῦτον οἱ πρόγονοι ἡμῶν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἀρετῇ διενηνόχασιν. ἐπὶ Κόδρου γάρ βασιλεύοντος Πελοποννησίοις γενομένης ἀφορίας κατὰ τὴν χώραν αὐτῶν ἐδοξε στρατεύειν ἐπὶ τὴν πόλιν ἡμῶν, καὶ ἡμῶν τοὺς προγόνους ἐξαναστήσαντας κατανείμασθαι τὴν χώραν. καὶ πρῶτον μὲν εἰς Δελφοὺς ἀποστείλαντες τὸν θεὸν ἐπηρώτων εἰ λήψονται τὰς Αθήνας· ἀνελόντος δ' αὐτοῖς τοῦ θεοῦ, ὅτι τὴν πόλιν αἰρήσουσιν ἐὰν μὴ τὸν βασιλέα τὸν Αθηναίων {Κόδρον} ἀποκτείνωσιν, ἐστράτευσεν ἐπὶ τὰς Αθήνας.

Γ1. Να μεταφράσετε στο τετράδιο σας το κείμενο.

Μονάδες 20

Γ2.α. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

διενηνόχασιν	: το τρίτο ενικό πρόσωπο οριστικής μέλλοντα της ίδιας φωνής.
ἀποστείλαντες	: το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο οριστικής μέλλοντα της ίδιας φωνής.
ἐπηρώτων	: το τρίτο ενικό πρόσωπο ευκτικής ενεστώτα της ίδιας φωνής.
λήψονται	: το δεύτερο ενικό πρόσωπο οριστικής παρακειμένου της ίδιας φωνής.
ἀνελόντος	: το δεύτερο ενικό πρόσωπο προστακτικής αορίστου της ίδιας φωνής.

Μονάδες 5

Γ2.β. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου :

τούτο	: τὴν ονομαστικὴ πληθυντικὴ τοῦ ἀρσενικοῦ γένους.
μέγιστον	: τὴ δοτικὴ πληθυντικὴ τοῦ ἀρσενικοῦ γένους στο συγκριτικὸ βαθμὸ.
πασῶν	: τὴ δοτικὴ ενικοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ γένους.
γενομένης	: τὴν ονομαστικὴ πληθυντικὴ τοῦ θηλυκοῦ γένους.
τον βασιλέα	: τὴν κλητικὴ τοῦ ενικοῦ αριθμοῦ.

Μονάδες 5

Γ3.α. Να προσδιορίσετε τη συντακτικὴ θέση των παρακάτω λέξεων: **τῶν καλῶν, παράδειγμα, ἀρετῇ, ἐπὶ τὴν πόλιν, πρῶτον, αὐτοῖς.**

Μονάδες 6

Γ3.β. Να βρεθεῖ ο υποθετικὸς λόγος τοῦ κειμένου· να αναγνωρισθεῖ το εἶδος τοῦ και να μετατραπεί σε υποθετικὸ λόγο που να δηλώνει τὴν ἀόριστη ἐπανάληψη στο παρὸν και στο μέλλον.

Μονάδες 4

ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

2006

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

Διδαγμένο κείμενο
Αριστοτέλους Πολιτικά Θ' 2.1-4

Ὅτι μὲν οὖν νομοθετητέον περὶ παιδείας καὶ ταύτην κοινὴν ποιητέον, φανερόν· τίς δ' ἔσται ἡ παιδεία καὶ πῶς χρὴ παιδεύεσθαι, δεῖ μὴ λανθάνειν. Νῦν γὰρ ἀμφισβητεῖται περὶ τῶν ἔργων. Οὐ γὰρ ταῦτά πάντες ὑπολαμβάνουσι δεῖν μανθάνειν τοὺς νέους οὔτε πρὸς ἀρετὴν οὔτε πρὸς τὸν βίον τὸν ἄριστον, οὐδὲ φανερόν· πότερον πρὸς τὴν διάνοιαν πρέπει μᾶλλον ἢ πρὸς τὴν ψυχῆς ἥθος· ἔκ τε τῆς ἐμποδῶν παιδείας ταραχώδης ἢ σκέψις καὶ δῆλον οὐδὲν πότερον ἀσκεῖν δεῖ τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν βίον ἢ τὰ τεινοντα πρὸς ἀρετὴν ἢ τὰ περιττά (πάντα γὰρ εἴληφε ταῦτα κριτὰς τινάς)· περὶ τε τῶν πρὸς ἀρετὴν οὐθέν ἐστιν ὁμολογούμενον (καὶ γὰρ τὴν ἀρετὴν οὐ τὴν αὐτὴν εὐθύς πάντες τιμῶσιν, ὥστ' εὐλόγως διαφέρονται καὶ πρὸς τὴν ἀσκήσιν αὐτῆς). Ὅτι μὲν οὖν τὰ ἀναγκαῖα δεῖ διδάσκεισθαι τῶν χρησίμων, οὐκ ἄδηλον· ὅτι δὲ οὐ πάντα, διηρημένων τῶν τε ἐλευθερίων ἔργων καὶ τῶν ἀνελευθερίων φανερόν, καὶ ὅτι τῶν τοιούτων δεῖ μετέχειν ὅσα τῶν χρησίμων ποιήσει τὸν μετέχοντα μὴ βάνουσον. Βάνουσον δ' ἔργον εἶναι δεῖ τοῦτο νομίζειν καὶ τέχνην ταύτην καὶ μάθησιν, ὅσαι πρὸς τὰς χρήσεις καὶ τὰς πράξεις τὰς τῆς ἀρετῆς ἄχρηστον ἀπεργάζονται τὸ σῶμα τῶν ἐλευθέρων ἢ τὴν διάνοιαν.

A. Από το κείμενο που σας δίνεται, να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το απόσπασμα: «Ὅτι μὲν οὖν νομοθετητέον ... ἀσκήσιν αὐτῆς».

Μονάδες 10

B. Να γράψετε στο τετράδιό σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:

B1. «τίς δ' ἔσται ... ἀσκήσιν αὐτῆς»: Ποια ερωτήματα θέτει ο Αριστοτέλης ως προς τους στόχους της παιδείας, και πῶς ανταποκρίνεται σε αυτά η «ἐμποδῶν παιδεία» σύμφωνα με τα δεδομένα του κειμένου;

Μονάδες 10

B2. Ποια παιδεία θεωρεῖται κατὰ τον Αριστοτέλη ἀντάξια του ἐλευθέρου πολίτη, σύμφωνα με τα δεδομένα του κειμένου;

Μονάδες 10

B3. «Ὅτι μὲν οὖν νομοθετητέον ... ἀσκήσιν αὐτῆς»: Με βάση το απόσπασμα του πρωτότυπου κειμένου και το μεταφρασμένο κείμενο που ακολουθεῖ να ἐξηγήσετε γιατί ο Αριστοτέλης θεωρεῖ ἐπιτακτικὴ τὴν ἀνάγκη να ρυθμίσει ο νομοθέτης τα της παιδείας της πόλεως.

Αριστοτέλους Πολιτικά Α2, 16

[...] Ο ἄνθρωπος, ἀπὸ τὴν ἄλλη, γεννιέται ἐφοδιασμένος ἀπὸ τὴ φύση με ὅπλα για να υπηρετήσει τὴ φρόνηση και τὴν ἀρετὴ, που ὅμως μπορεί να τα χρησιμοποιήσει ἐξ ολοκλήρου και για ἀντίθετους σκοπούς. Γι' αὐτὸ ο δίχως ἀρετὴ ἄνθρωπος εἶναι ἀπὸ ὅλα τα ὄντα τὸ πιο ἀνόσιο και τὸ πιο ἀγριο, τὸ χειρότερο ἀπὸ ὅλα στις ἐρωτικὲς ἀπολαύσεις και στις ἀπολαύσεις του φαγητοῦ. Ἡ δικαιοσύνη εἶναι στοιχεῖο συστατικὸ τῆς πόλης· εἶναι αὐτὸ που συγκρατεῖ τὴν τάξη στὴν πολιτικὴ κοινωνία.

Μονάδες 10

B4. Ο Αριστοτέλης στο Λύκειο: Ποιες οι συνθήκες υπό τις οποίες εργάστηκε εκεί και ποιο το έργο που παρήγαγε την περίοδο αυτή;

Μονάδες 10

B5. Να γράψετε δυο ομόρριζες λέξεις της αρχαίας ή της νέας ελληνικής γλώσσας, απλές ή σύνθετες, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: **λανθάνειν, μανθάνειν, εΐληφε, διαφέρονται, νομίζειν.**

Μονάδες 10

Γ. Αδίδακτο κείμενο
Ξενοφώντος Συμπόσιον 2, 10

Καὶ ὁ Ἀντισθένης, Πῶς οὖν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὕτω γινώσκων οὐ καὶ σὺ παιδεύεις Ξανθίππην, ἀλλὰ χρῆ γυναικὶ τῶν οὐσῶν, οἶμαι δὲ καὶ τῶν γεγενημένων καὶ τῶν ἐσομένων χαλεπωτάτη; Ὅτι, ἔφη, ὀρῶ καὶ τοὺς ἵππικους βουλομένους γενέσθαι οὐ τοὺς εὐπειθεστάτους ἀλλὰ τοὺς θυμοειδεῖς ἵππους κτωμένους. Νομίζουσι γάρ, ἂν τοὺς τοιούτους δύνωνται κατέχειν, ῥαδίως τοῖς γε ἄλλοις ἵπποις χρήσεσθαι. Κἀγὼ δὲ βουλόμενος ἀνθρώποις χρήσθαι καὶ ὁμιλεῖν ταύτην κέκτημαι, εὖ εἰδὼς ὅτι εἰ ταύτην ὑπόισω, ῥαδίως τοῖς γε ἄλλοις ἅπασιν ἀνθρώποις συνέσομαι.

ἵππικός = ικανός ιππέας

Γ1. Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το κείμενο.

Μονάδες 20

Γ2.α. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

ἔφη : το δεύτερο ενικό πρόσωπο προστακτικής ενεστώτα.

γινώσκων : το δεύτερο πληθυντικό πρόσωπο οριστικής παρακειμένου στην ίδια φωνή.

ὀρῶ : το δεύτερο ενικό πρόσωπο παρατατικού στην ίδια φωνή.

νομίζουσι : το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο οριστικής μέλλοντα στην ίδια φωνή.

κατέχειν : το τρίτο ενικό πρόσωπο υποτακτικής αορίστου β' στην ίδια φωνή.

Μονάδες 5

Γ2.β. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

σύ : τη δοτική πληθυντικού αριθμού του ίδιου προσώπου.

γυναικί : την κλητική ενικού αριθμού.

θυμοειδεῖς : την ονομαστική ενικού αριθμού του ουδετέρου γένους.

ἵππους : τη δοτική ενικού αριθμού.

ἅπασιν : τη γενική ενικού αριθμού του θηλυκού γένους.

Μονάδες 5

Γ3.α. Να προσδιορίσετε τη συντακτική θέση των παρακάτω λέξεων: **γυναικί, τῶν οὐσῶν, κτωμένους, χρήσθαι, εὖ, ἅπασιν.**

Μονάδες 6

Γ3.β. «Ὅτι, ἔφη, ὀρῶ ... συνέσομαι»: Να βρεθούν οι υποθετικοί λόγοι του αποσπάσματος και να αναγνωριστῆ το εἶδος τους.

Μονάδες 4

ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

2007

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

Διδαγμένο κείμενο
Πλάτωνος Πολιτεία 615 C - 616 A
Αρδιαίος ο τύραννος

Ἔφη γὰρ δὴ παραγενέσθαι ἐρωτώμενῳ ἑτέρῳ ὑπὸ ἑτέρου ὅπου εἶη Ἀρδιαῖος ὁ μέγας. ὁ δὲ Ἀρδιαῖος οὗτος τῆς Παμφυλίας ἔν τιτι πόλει τύραννος ἐγεγόνει, ἤδη χιλιοστὸν ἔτος εἰς ἐκεῖνον τὸν χρόνον, γέροντά τε πατέρα ἀποκτείνας καὶ πρεσβύτερον ἀδελφόν, καὶ ἄλλα δὴ πολλά τε καὶ ἀνόσια εἰργασμένος, ὡς ἐλέγετο. ἔφη οὖν τὸν ἐρωτώμενον εἰπεῖν, "Οὐχ ἤκει," φάναι, "οὐδ' ἂν ἤξει δεῦρο. ἔθεασάμεθα γὰρ οὖν δὴ καὶ τοῦτο τῶν δεινῶν θεαμάτων· ἐπειδὴ ἐγγὺς τοῦ στομίου ἡμεν μέλλοντες ἀνιέναι καὶ τὰλλα πάντα πεπονθότες, ἐκεῖνόν τε κατειδομένον ἐξαίφνης καὶ ἄλλους -σχεδὸν τι αὐτῶν τοὺς πλείστους τυράννους· ἦσαν δὲ καὶ ἰδιῶταί τινες τῶν μεγάλα ἡμαρτηκότων- οὐς οἰομένους ἤδη ἀναβήσεσθαι οὐκ ἐδέχετο τὸ στόμιον, ἀλλ' ἐμυκάτο ὁπότε τις τῶν οὕτως ἀνιάτως ἐχόντων εἰς πονηρίαν ἢ μὴ ἰκανῶς δεδωκῶς δίκην ἐπιχειροῖ ἀνιέναι. ἐνταῦθα δὲ ἄνδρες, ἔφη, ἄγριοι, διάπυροι ἰδεῖν, παρεστῶτες καὶ καταμανθάνοντες τὸ φθέγμα, τοὺς μὲν διαλαβόντες ἤγον, τὸν δὲ Ἀρδιαῖον καὶ ἄλλους συμποδίσαντες χεῖράς τε καὶ πόδας καὶ κεφαλὴν, καταβαλόντες καὶ ἐκδείραντες, εἶλκον παρὰ τὴν ὁδὸν ἐκτὸς ἐπ' ἀσπαλάθων κνάμπτοντες, καὶ τοῖς ἀεὶ παριοῦσι σημαίνοντες ὧν ἕνεκά τε καὶ ὅτι εἰς τὸν Τάρταρον ἐμπεσοῦμενοι ἄγοντο."

A. Από το κείμενο που σας δίνεται να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το απόσπασμα:
«ἐπειδὴ ἐγγὺς ... ἄγοντο».

Μονάδες 10

B. Να γράψετε στο τετράδιό σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:

B1. Με βάση συγκεκριμένα δεδομένα του χωρίου αυτού, να δείξετε ότι κατά τον Πλάτωνα οι ποινές στον Κάτω Κόσμο για τα εξαιρετικῶς βαριά εγκλήματα είναι μεγάλης διάρκειας, κάποτε ἴσως καὶ αἰώνιες.

Μονάδες 15

B2. Από ποια συγκεκριμένη διατύπωση του χωρίου αυτού προκύπτει ότι ο Πλάτων ανακαλύπτει τους μεγάλους αμαρτωλούς κυρίως στις τάξεις των «τυράννων»; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 15

B3. Ποιες οι θεμελιώδεις αρετές της ἰδεώδους πολιτείας κατά τον Πλάτωνα καὶ πῶς συσχετίζονται με τὴν διάρθρωση των κοινωνικῶν τάξεων της πολιτείας του;

Μονάδες 10

B4. Να γράψετε δύο ομόρριζες λέξεις της αρχαίας ἢ της νέας ελληνικῆς γλώσσας, απλές ἢ σύνθετες, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

ἔτος, κατειδομέν, πλείστους, ἐδέχετο, ἐμπεσοῦμενοι.

Μονάδες 10

Γ. Αδίδακτο κείμενο
Πλάτων, Άλκιβιάδης Α' 133 Β-С

ΣΩ. Ὄφθαλμὸς ἄρ' εἰ μέλλει ἰδεῖν αὐτόν, εἰς ὄφθαλμὸν αὐτῷ βλεπτόν, καὶ τοῦ ὄμματος εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον ἐν ᾧ τυγχάνει ἢ ὄφθαλμοῦ ἀρετὴ ἐγγιγνομένη· ἔστι δὲ τοῦτο που ὄψις;

ΑΛ. Οὕτως.

ΣΩ. Ἄρ' οὖν, ὦ φίλε Ἀλκιβιάδη, καὶ ψυχὴ εἰ μέλλει γινώσασθαι αὐτήν, εἰς ψυχὴν αὐτῇ βλεπτόν, καὶ μάλιστ' εἰς τοῦτον αὐτῆς τὸν τόπον ἐν ᾧ ἐγγίγνεται ἢ ψυχῆς ἀρετὴ, σοφία, καὶ εἰς ἄλλο ᾧ τοῦτο τυγχάνει ὅμοιον ὄν;

ΑΛ. Ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Ἔχομεν οὖν εἰπεῖν ὅτι ἐστὶ τῆς ψυχῆς θειότερον ἢ τοῦτο, περὶ ὃ τὸ εἰδέναι τε καὶ φρονεῖν ἐστίν;

ΑΛ. Οὐκ ἔχομεν.

ΣΩ. Τῷ θεῷ ἄρα τοῦτ' ἔοικεν αὐτῆς, καὶ τις εἰς τοῦτο βλέπων καὶ πᾶν τὸ θεῖον γνούς, θεὸν τε καὶ φρόνησιν, οὕτω καὶ ἑαυτὸν ἂν γοιή μάλιστα.

Γ1. Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το κείμενο.

Μονάδες 20

Γ2.α. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

ἰδεῖν	: το δεύτερο ενικό πρόσωπο προστακτικής του ίδιου χρόνου της ίδιας φωνής
τυγχάνει	: το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο οριστικής παρατατικού.
γινώσασθαι	: το γ' πληθυντικό πρόσωπο προστακτικής αορίστου β'.
εἰδέναι	: το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο υποτακτικής ενεστώτα.
ἔχομεν	: το τρίτο ενικό πρόσωπο οριστικής παρακειμένου της ίδιας φωνής.

Μονάδες 5

Γ2.β. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου :

ὄμματος	: τη δοτική του ενικού αριθμού.
τοῦτον	: την ονομαστική του πληθυντικού αριθμού του αρσενικού γένους.
ὅμοιον	: τη δοτική του πληθυντικού αριθμού του ουδέτερου γένους.
πᾶν	: τη γενική ενικού αριθμού του θηλυκού γένους.
φρόνησιν	: τη δοτική του πληθυντικού αριθμού.

Μονάδες 5

Γ3.α. Να προσδιορίσετε τη συντακτικὴ θέση των παρακάτω λέξεων: **ἰδεῖν, ἐγγιγνομένη, αὐτήν, ὅμοιον, τὸ εἰδέναι.**

Μονάδες 5

Γ3.β. «**Τῷ θεῷ . . . μάλιστα**»: Να αναγνωρίσετε τον λανθάνοντα υποθετικό λόγο και να τον αναλύσετε.

Μονάδες 5

ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

2008

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

Διδαγμένο κείμενο
Αριστοτέλους, Ηθικά Νικομάχεια Β6, 4-10

Ἐν παντί δὴ συνεχεῖ καὶ διαιρετῶ ἔστι λαβεῖν τὸ μὲν πλεῖον τὸ δ' ἕλαττον τὸ δ' ἴσον, καὶ ταῦτα ἢ κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἢ πρὸς ἡμᾶς· τὸ δ' ἴσον μέσον τι ὑπερβολῆς καὶ ἑλλείψεως. λέγω δὲ τοῦ μὲν πράγματος μέσον τὸ ἴσον ἀπέχον ἀφ' ἑκατέρου τῶν ἄκρων, ὅπερ ἐστὶν ἔν και τὸ αὐτὸ πᾶσιν, πρὸς ἡμᾶς δὲ ὁ μήτε πλεονάζει μήτε ἑλλείπει· τοῦτο δ' οὐχ ἔν, οὐδὲ ταῦτὸν πᾶσιν. οἷον εἰ τὰ δέκα πολλὰ τὰ δὲ δύο ὀλίγα, τὰ ἕξ μέσα λαμβάνουσι κατὰ τὸ πρᾶγμα· ἴσω γὰρ ὑπερέχει τε καὶ ὑπερέχεται· τοῦτο δὲ μέσον ἐστὶ κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν. τὸ δὲ πρὸς ἡμᾶς οὐχ οὕτω ληπτέον· οὐ γὰρ εἴ τῳ δέκα μναῖ φαγεῖν πολὺ δύο δὲ ὀλίγον, ὁ ἀλείπτῃς ἕξ μνᾶς προστάξει· ἐστὶ γὰρ ἴσως καὶ τοῦτο πολὺ τῷ ληψομένῳ ἢ ὀλίγον· Μίλωνι μὲν γὰρ ὀλίγον, τῷ δὲ ἀρχομένῳ τῶν γυμνασίων πολὺ. ὁμοίως ἐπὶ δρόμου καὶ πάλης. Οὕτω δὴ πᾶς ἐπιστήμων τὴν ὑπερβολὴν μὲν καὶ τὴν ἑλλειψιν φεύγει, τὸ δὲ μέσον ζητεῖ καὶ τοῦθ' αἰρεῖται, μέσον δὲ οὐ τὸ τοῦ πράγματος ἀλλὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς.

Εἰ δὴ πᾶσα ἐπιστήμη οὕτω τὸ ἔργον εὖ ἐπιτελεῖ, πρὸς τὸ μέσον βλέπουσα καὶ εἰς τοῦτο ἄγουσα τὰ ἔργα (ὅθεν εἰώθασιν ἐπιλέγειν τοῖς εὖ ἔχουσιν ἔργοις ὅτι οὐτ' ἀφελεῖν ἔστιν οὔτε προσθεῖναι, ὡς τῆς μὲν ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἑλλείψεως φθειρούσης τὸ εὖ, τῆς δὲ μεσότητος σωζούσης, οἱ δ' ἀγαθοὶ τεχνῖται, ὡς λέγομεν, πρὸς τοῦτο βλέποντες ἐργάζονται)· ἢ δ' ἀρετὴ πάσης τέχνης ἀκριβεστέρα καὶ μείνων ἐστὶν ὡσπερ καὶ ἡ φύσις, τοῦ μέσου ἂν εἴη στοχαστικὴ. λέγω δὲ τὴν ἠθικὴν· αὕτη γὰρ ἐστὶ περὶ πάθη καὶ πράξεις, ἐν δὲ τούτοις ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἑλλειψις καὶ τὸ μέσον.

A. Από το κείμενο που σας δίνεται να γράψετε στο τετράδιο σας τη μετάφραση του αποσπάσματος: «**Οὕτω δὴ πᾶς ἐπιστήμων... ὑπερβολὴ καὶ ἑλλειψις καὶ τὸ μέσον**».

Μονάδες 10

B. Να απαντήσετε στα παρακάτω:

B1. Πώς προσδιορίζεται στο κείμενο που σας δόθηκε η έννοια της μεσότητας για τα πράγματα και για τον άνθρωπο; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας και με αναφορές σε συγκεκριμένα χωρία.

Μονάδες 15

B 2. Πώς συσχετίζονται από τον Αριστοτέλη οι έννοιες: επιστήμη (τέχνη)-αρετή-φύσις;

Μονάδες 15

B 3. Σε ποια μέρη διέκρινε ο Αριστοτέλης την ψυχή;

Μονάδες 10

B 4. Να γράψετε δύο ομόρριζες λέξεις της αρχαίας ή της νέας ελληνικής γλώσσας, απλές ή σύνθετες, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: **ἀναλογία, ληπτέον, αἰρεῖται, ἄγουσα, προσθεῖναι.**

Μονάδες 10

Αδίδακτο κείμενο

Λυσίου, Κατά Άλκιβιάδου Α 144, 46-47

Ἐγὼ μὲν οὖν ὡς ἐδυνάμην ἄριστα κατηγορήκα, ἐπίσταμαι δ' ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι τῶν ἀκρωμένων θαυμάζουσιν, ὅπως ποθ' οὕτως ἀκριβῶς ἐδυνήθην ἐξευρεῖν τὰ τούτων ἀμαρτήματα, οὗτος δέ μου καταγελά, ὅτι οὐδὲ [τὸ] πολλοστὸν μέρος εἴρηκα τῶν τούτοις ὑπαρχόντων κακῶν. Ὑμεῖς οὖν καὶ τὰ εἰρημένα καὶ τὰ παραλελειμμένα ἀναλογισάμενοι πολὺ μᾶλλον αὐτοῦ καταψηφίσασθε, ἐνθυμηθέντες ὅτι ἔνοχος μὲν ἐστὶ τῇ γραφῇ, μεγάλη δ' εὐτυχία τὸ τοιούτων πολιτῶν ἀπαλλαγῆναι τῇ πόλει. Ἀνάγνωθι δ' αὐτοῖς τοὺς νόμους καὶ τοὺς ὄρκους καὶ τὴν γραφήν·

οὐδὲ πολλοστὸν: οὔτε το ελάχιστο

Γ. Να γράψετε στο τετράδιο σας τη μετάφραση του κειμένου.

Μονάδες 20

Γ 1.α. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

καταγελά	: το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο ευκτικής του ίδιου χρόνου στην ίδια φωνή.
εἴρηκα	: το δεύτερο πληθυντικό πρόσωπο οριστικής αορίστου β' στην ίδια φωνή.
ἐξευρεῖν	: το απαρέμφατο ενεστώτα στην ίδια φωνή.
καταψηφίσασθαι	: το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο οριστικής μέλλοντα στην ίδια φωνή.
παραλελειμμένα	: το τρίτο ενικό πρόσωπο οριστικής του ίδιου χρόνου στην ίδια φωνή.

Μονάδες 5

Γ 1.β. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

τούτων	: τη δοτική πληθυντικού του θηλυκού γένους.
ἀμαρτήματα	: τη δοτική πληθυντικού.
μᾶλλον	: τον θετικό βαθμό.
μεγάλη	: την αιτιατική πληθυντικού του υπερθετικού βαθμού στο ίδιο γένος.
πόλει	: την κλητική ενικού.

Μονάδες 5

Γ2.α. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω λέξεων: **τῶν ἀκρωμένων, ἐξευρεῖν, τούτων, αὐτοῦ, ἐνθυμηθέντες, τοιούτων.**

Μονάδες 6

Γ2.β. **ἐδυνήθην, εἴρηκα:** Να γράψετε τις προτάσεις στις οποίες ανήκουν τα παραπάνω ρήματα και να τις αναγνωρίσετε πλήρως συντακτικά (εἶδος, εισαγωγή, εκφορά, λειτουργία).

Μονάδες 4

ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

2009

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

Διδαγμένο κείμενο
Αριστοτέλους Ηθικά Νικομάχεια Β 1, 1-4

Διπτής δὴ τῆς ἀρετῆς οὐσης, τῆς μὲν διανοητικῆς τῆς δὲ ἠθικῆς, ἡ μὲν διανοητικὴ τὸ πλεῖον ἐκ διδασκαλίας ἔχει καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν αὐξησιν, διόπερ ἐμπειρίας δεῖται καὶ χρόνου, ἡ δ' ἠθικὴ ἐξ ἔθους περιγίνεται, ὅθεν καὶ τοῦνομα ἔσχηκε μικρὸν παρεκκλίνον ἀπὸ τοῦ ἔθους, ἐξ οὗ καὶ δῆλον ὅτι οὐδεμία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει ἡμῖν ἐγγίνεται· οὐθέν γάρ τῶν φύσει ὄντων ἄλλως ἐθίζεται, οἷον ὁ λίθος φύσει κάτω φερόμενος οὐκ ἂν ἐθισθεῖ ἄνω φέρεσθαι, οὐδ' ἂν μυριάκις αὐτὸν ἐθίξῃ τις ἄνω ριπτῶν, οὐδὲ τὸ πῦρ κάτω, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν ἄλλως πεφυκότων ἄλλως ἂν ἐθισθεῖ. οὐτ' ἄρα φύσει οὔτε παρὰ φύσιν ἐγγίνονται αἱ ἀρεταί, ἀλλὰ πεφυκόσι μὲν ἡμῖν δέξασθαι αὐτάς, τελειούμενοις δὲ διὰ τοῦ ἔθους.

Ἔτι ὅσα μὲν φύσει ἡμῖν παραγίνεται, τὰς δυνάμεις τούτων πρότερον κομιζόμεθα, ὕστερον δὲ τὰς ἐνεργείας ἀποδίδομεν (ὅπερ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων δῆλον· οὐ γὰρ ἐκ τοῦ πολλάκις ἰδεῖν ἢ πολλάκις ἀκοῦσαι τὰς αἰσθήσεις ἐλάβομεν, ἀλλ' ἀνάπαλιν ἔχοντες ἐχρησάμεθα, οὐ χρησάμενοι ἔσχομεν)· τὰς δ' ἀρετὰς λαμβάνομεν ἐνεργήσαντες πρότερον, ὡσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν· ἃ γὰρ δεῖ μαθόντας ποιεῖν, ταῦτα ποιοῦντες μαθάνομεν, οἷον οἰκοδομοῦντες οἰκοδόμοι γίνονται καὶ κιθαρίζοντες κιθαρισταί· οὕτω δὴ καὶ τὰ μὲν δίκαια πράττοντες δίκαιοι γινόμεθα, τὰ δὲ σώφρονα σώφρονες, τὰ δ' ἀνδρεῖα ἀνδρεῖοι.

A. Από το κείμενο που σας δίνεται να γράψετε στο τετράδιο σας τη μετάφραση του αποσπάσματος: «**Διπτής δὴ τῆς ἀρετῆς οὐσης, ... τελειούμενοις δὲ διὰ τοῦ ἔθους.**»

Μονάδες 10

B. Να απαντήσετε στα παρακάτω:

B1. Με βάση το ακόλουθο τμήμα του κειμένου «**Οὐτ' ἄρα φύσει ... τελειούμενοις δὲ διὰ τοῦ ἔθους.**»,

Ποια είναι η άποψη του Αριστοτέλη για τη γένεση της ηθικής αρετῆς και σε τι διαφοροποιείται από την αριστοκρατική αντίληψη, όπως αυτή εκφράζεται και από τον Σοφοκλή στο εξής απόσπασμα από την Αντιγόνη, στίχοι 37-38 (η Αντιγόνη απευθύνεται στην αδελφή της Ισμήνη): «έτσι έχουν τα πράγματα για σένα τώρα, και γρήγορα θα αποδείξεις αν είσαι από τη φύση σου γενναία ή δειλή, παρόλο που κατάγασαι από λαμπρή γενιά.»

Μονάδες 15

B2. Ποιο είναι το περιεχόμενο των εννοιών «δύναμις» και «ενέργεια» στην αριστοτελική φιλοσοφία και πώς ο Αριστοτέλης τις χρησιμοποιεί στα δύο εμπειρικά παραδείγματα της δεύτερης παραγράφου του κειμένου για τις αισθήσεις και τις τέχνες, προκειμένου να ορίσει τις ηθικές αρετές;

Μονάδες 15

B3. Πώς η παρουσία του Εὐδοξου του Κνίδιου στην Ακαδημία επέδρασε στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του Αριστοτέλη;

Μονάδες 10

Β 4. Να γράψετε δύο ομόρριζες λέξεις της αρχαίας ή της νέας ελληνικής γλώσσας, απλές ή σύνθετες, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: **φέρεσθαι, δέξασθαι, τελειούμενοις, κομιζόμεθα, ιδεῖν.**

Μονάδες 10

Αδίδακτο κείμενο
Θουκυδίδου Ιστοριών Ε 115

Καὶ Ἀργεῖοι κατὰ τὸν χρόνον τὸν αὐτὸν ἐσβαλόντες ἐς τὴν Φλειασίαν καὶ λοχισθέντες ὑπὸ τε Φλειασίων καὶ τῶν σφετέρων φυγάδων διεφθάρησαν ὡς ὀγδοήκοντα. Καὶ οἱ ἐκ τῆς Πύλου Ἀθηναῖοι Λακεδαιμονίων πολλὴν λείαν ἔλαβον· καὶ Λακεδαιμόνιοι δι' αὐτὸ τὰς μὲν σπονδὰς οὐδ' ὡς ἀφέντες ἐπολέμουν αὐτοῖς, ἐκήρυξαν δὲ εἴ τις βούλεται παρὰ σφῶν Ἀθηναίους λήζεσθαι. Καὶ Κορίνθιοι ἐπολέμησαν ἰδίων τινῶν διαφορῶν ἕνεκα τοῖς Ἀθηναίοις· οἱ δ' ἄλλοι Πελοποννήσιοι ἠσύχαζον.

λοχίζομαι = πέφτω σε ενέδρα
ὡς = με αὐτὸν τον τρόπο
λήζομαι = λαφυραγωγῶ, ληστεύω

Γ. Να γράψετε στο τετράδιο σας τη μετάφραση του κειμένου.

Μονάδες 20

Γ 1.α. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

ἔλαβον : το απαρέμφατο παρακειμένου στην ίδια φωνή.
ἐπολέμουν : το δεύτερο ενικό πρόσωπο προστακτικής αορίστου στην ίδια φωνή.
ἐκήρυξαν : το τρίτο ενικό πρόσωπο ευκτικής μέλλοντα στην ίδια φωνή.
εἶλον : το δεύτερο πληθυντικό πρόσωπο υποτακτικής ενεστώτα στη μέση φωνή.
προσβαλόντες : το δεύτερο ενικό πρόσωπο οριστικής του ίδιου χρόνου.

Μονάδες 5

Γ 1.β. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

φυγάδων : τη δοτική ενικού.
πολλήν : το επίρρημα στον θετικό βαθμό.
σπονδὰς : την αιτιατική ενικού.
τινῶν : την αιτιατική πληθυντικού στο ίδιο γένος.
περιτειχίσματος : τη γενική πληθυντικού.

Μονάδες 5

Γ2.α. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω λέξεων και φράσεων:

ὑπο Φλειασίων, δι' αὐτό, αὐτοῖς, ἰδίων, νυκτός, αναχωρήσαντες.

Μονάδες 6

Γ 2.β. Να μετατρέψετε την περίοδο «Καὶ οἱ ἐκ τῆς Πύλου...ἔλαβον» σε πλάγιο λόγο, χρησιμοποιώντας απαρεμφατική σύνταξη, με εξάρτηση από την πρόταση «οὗτοι ἔλεγον».

Μονάδες 4

ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

2010

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

Διδαγμένο κείμενο
Αριστοτέλους Ηθικά Νικομάχεια Β 6, 12-16

Ἡ δ' ἀρετὴ περὶ πάθη καὶ πράξεις ἐστίν, ἐν οἷς ἡ μὲν ὑπερβολὴ ἀμαρτάνεται καὶ ἡ ἔλλειψις [ψέγεται], τὸ δὲ μέσον ἐπαινεῖται καὶ κατορθοῦται· ταῦτα δ' ἄμφω τῆς ἀρετῆς, μεσότης τις ἄρα ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, στοχαστικὴ γε οὔσα τοῦ μέσου.

Ἔτι τὸ μὲν ἀμαρτάνειν πολλαχῶς ἐστίν (τὸ γὰρ κακὸν τοῦ ἀπείρου, ὡς οἱ Πυθαγόρειοι εἴκαζον, τὸ δ' ἀγαθὸν τοῦ πεπερασμένου), τὸ δὲ κατορθοῦν μοναχῶς (διὸ καὶ τὸ μὲν ῥάδιον τὸ δὲ χαλεπὸν, ῥάδιον μὲν τὸ ἀποτυχεῖν τοῦ σκοποῦ, χαλεπὸν δὲ τὸ ἐπιτυχεῖν)· καὶ διὰ ταῦτ' οὖν τῆς μὲν κακίας ἡ ὑπερβολὴ καὶ ἡ ἔλλειψις, τῆς δ' ἀρετῆς ἡ μεσότης·

ἐσθλοὶ μὲν γὰρ ἀπλῶς, παντοδαπῶς δὲ κακοί.

ἐστὶν ἄρα ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ, ἐν μεσότητι οὔσα τῇ πρὸς ἡμᾶς, ὠρισμένη λόγῳ καὶ ὧ ἂν ὁ φρόνιμος ὀρίσειεν. μεσότης δὲ δύο κακιῶν, τῆς μὲν καθ' ὑπερβολὴν τῆς δὲ κατ' ἔλλειψιν· καὶ ἔτι τῶ τὰς μὲν ἐλλείπειν τὰς δ' ὑπερβάλλειν τοῦ δέοντος ἐν τε τοῖς πάθεσι καὶ ἐν ταῖς πράξεσι, τὴν δ' ἀρετὴν τὸ μέσον καὶ εὐρίσκειν καὶ αἰρεῖσθαι.

A. Από το κείμενο που σας δίνεται να γράψετε στο τετράδιο σας τη μετάφραση του αποσπάσματος: «**Ἡ δ' ἀρετὴ... παντοδαπῶς δὲ κακοί.**»

Μονάδες 10

B1. Να εξηγήσετε πώς ο Αριστοτέλης αξιοποιώντας την άποψη των Πυθαγορείων και τον άγνωστης προέλευσης στίχο, που βρίσκονται στο κείμενο που σας δίνεται, καταλήγει στο συμπέρασμα «**καὶ διὰ ταῦτ' οὖν τῆς μὲν κακίας ἡ ὑπερβολὴ καὶ ἡ ἔλλειψις, τῆς δ' ἀρετῆς ἡ μεσότης**».

Μονάδες 15

B2. Να προσδιορίσετε και να σχολιάσετε νοηματικά τα χαρακτηριστικά της αρετῆς, όπως προκύπτουν από το απόσπασμα του κειμένου «**Ἔστιν ἄρα ... ὁ φρόνιμος ὀρίσειεν**».

Μονάδες 15

B 3. Ποιες απόψεις εξέφρασε ο Αριστοτέλης για την πόλη της Αθήνας και τους Αθηναίους, σύμφωνα με την παράδοση, λίγο πριν εγκαταλείψει την Αθήνα;

Μονάδες 10

B 4. Να βρείτε στο κείμενο που σας δίνεται μία ομόρριζη λέξη για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις: **σχέση, ανόρθωση, καθαίρεση, απάθεια, υπόλοιπο, διαβλητός, εικαστικός, ουσία, πρακτική, ραστώνη.**

Μονάδες 10

Αδίδακτο κείμενο

Ξενοφώντος Απομνημονεύματα Βιβλίο Δ, κεφ. VIII, § 8-9

Εἰ δὲ βιώσομαι πλείω χρόνον, ἴσως ἀναγκαῖον ἔσται τὰ τοῦ γήρωσ ἐπιτελεῖσθαι καὶ ὄρᾶν τε καὶ ἀκούειν ἤττον καὶ διανοεῖσθαι χεῖρον καὶ δυσμαθέστερον ἀποβαίνειν καὶ ἐπιλησμονέστερον, καὶ ὦν

πρότερον βελτίων ἦν, τούτων χεῖρω γίνεσθαι· ἀλλὰ μὴν ταῦτά γε μὴ αἰσθανομένω μὲν ἀβίωτος ἂν εἶη ὁ βίος, αἰσθανόμενον δὲ πῶς οὐκ ἀνάγκη χεῖρόν τε καὶ ἀηδέστερον ζῆν; Ἀλλὰ μὴν εἴ γε ἀδίκως ἀποθανοῦμαι, τοῖς μὲν ἀδίκως ἐμὲ ἀποκτεῖναισιν αἰσχροὺν ἂν εἶη τοῦτο· εἰ γὰρ τὸ ἀδικεῖν αἰσχρὸν ἔστι, πῶς οὐκ αἰσχρὸν καὶ τὸ ἀδίκως ὄτιοῦν ποιεῖν;

τά τοῦ γήρωσ ἐπιτελοῦμαι= υφίσταμαι τα βάρη του γήρατος

Γ1. Να γράψετε στο τετράδιο σας τη μετάφραση του κειμένου.

Μονάδες 20

Γ2. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

- πλείω** : τη δοτική του πληθυντικού του αρσενικού γένους στον θετικό βαθμό.
γήρωσ : τη δοτική του ενικού.
δυσμαθέστερον : την αιτιατική του ενικού του θηλυκού γένους στον θετικό βαθμό.
ταῦτα : την αιτιατική του πληθυντικού στο αρσενικό γένος.
ἐμέ : τη γενική πληθυντικού δευτέρου προσώπου.
ἀποβαίνειν : το τρίτο ενικό πρόσωπο παρατατικού στην ίδια φωνή.
γίνεσθαι : το δεύτερο ενικό πρόσωπο προστακτικής αορίστου δευτέρου στην ίδια φωνή.
αἰσθανόμενον : το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο ευκτικής αορίστου δευτέρου.
ὄρᾶν : το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο οριστικής παρακειμένου στην ίδια φωνή.
ἀδικεῖν : το απαρέμφατο αορίστου στην ίδια φωνή

Μονάδες 10

Γ3α. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω λέξεων:
ἐπιτελεῖσθαι, πρότερον, τούτων, ἀβίωτος, ἐμέ, ὄτιοῦν. (Μονάδες 6)

Γ3 β. «**ἀλλὰ μὴν ταῦτά γε μὴ αἰσθανομένω μὲν ἀβίωτος ἂν εἶη ὁ βίος**»: να αναγνωρίσετε τον λανθάνοντα υποθετικό λόγο και να τον αναλύσετε. (Μονάδες 4)

Μονάδες 10

Ελπίζουμε να σας φανεί χρήσιμο...

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

20 ΜΑΪΟΥ 2011

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

Διδαγμένο κείμενο

Πλάτωνος Πολιτεία 519 Β – D

Τί δέ; Τόδε οὐκ εἰκός, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἀνάγκη ἐκ τῶν προειρημένων, μήτε τοὺς ἀπαιδευτοὺς καὶ ἀληθείας ἀπείρους ἰκανῶς ἂν ποτε πόλιν ἐπιτροπεῦσαι, μήτε τοὺς ἐν παιδείᾳ ἐωμένους διατρίβειν διὰ τέλους, τοὺς μὲν ὅτι σκοπὸν ἐν τῷ βίῳ οὐκ ἔχουσιν ἕνα, οὐδ' στοχαζομένους δεῖ ἅπαντα πράττειν ἅ ἂν πράττωσιν ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ, τοὺς δὲ ὅτι ἐκόντες εἶναι οὐ πράξουσιν, ἡγούμενοι ἐν μακάρων νήσοις ζῶντες ἔτι ἀπωκίσθαι;

Ἀληθῆ, ἔφη.

Ἡμέτερον δὴ ἔργον, ἦν δ' ἐγώ, τῶν οἰκιστῶν τάς τε βελτίστας φύσεις ἀναγκάσαι ἀφικέσθαι πρὸς τὸ μάθημα ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον, ἰδεῖν τε τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν, καὶ ἐπειδὴν ἀναβάντες ἰκανῶς ἴδωσι, μὴ ἐπιτρέπειν αὐτοῖς ὃ νῦν ἐπιτρέπεται.

Τὸ ποῖον δὴ;

Τὸ αὐτοῦ, ἦν δ' ἐγώ, καταμένειν καὶ μὴ ἐθέλειν πάλιν καταβαίνειν παρ' ἐκείνους τοὺς δεσμώτας μηδὲ μετέχειν τῶν παρ' ἐκείνοις πόνων τε καὶ τιμῶν, εἴτε φαυλότεραι εἴτε σπουδαιότεραι.

Ἐπειτ', ἔφη, ἀδικήσομεν αὐτούς, καὶ ποιήσομεν χεῖρον ζῆν, δυνατὸν αὐτοῖς ὄν ἄμεινον;

A1. Από το παραπάνω κείμενο να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος:

«Τί δέ; ... ὃ νῦν ἐπιτρέπεται.»

Μονάδες 10

B. Να απαντήσετε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

B1. Να προσδιορίσετε το περιεχόμενο των ὀρων – φράσεων του κειμένου: ἐν παιδείᾳ (μονάδες 6), ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν (μονάδες 9).

Μονάδες 15

- B2.** Με βάση το κείμενο που σας δίνεται να προσδιορίσετε ποιοι δεν είναι κατάλληλοι να αναλάβουν πολιτικές εξουσίες και γιατί.

Μονάδες 15

- B3.** Πώς εξηγεί ο Πλάτωνας τη μετάβαση από τη Δημοκρατία στην Τυραννίδα και ποια είναι, σύμφωνα με τον φιλόσοφο, τα χαρακτηριστικά των δύο αυτών πολιτευμάτων;

Μονάδες 10

- B4.** Να βρείτε στο παραπάνω διδαγμένο κείμενο μία ετυμολογικά συγγενή λέξη για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις της νέας ελληνικής:

απόρρητος, ντροπαλός, αντιβιοτικό, αποχή, δυσπραγία, μονοκατοικία, προφήτης, είδωλο, βάθρο, ανυπόμονος

Μονάδες 10

Γ. Αδίδακτο κείμενο **Ξενοφώντος Συμπόσιον Ι, 11-12**

Ἐκεῖνοι μὲν οὖν σιωπῇ ἐδείπνουν, ὥσπερ τοῦτο ἐπιτεταγμένον αὐτοῖς ὑπὸ κρείττονός τινος. Φίλιππος δ' ὁ γελωτοποιὸς κρούσας τὴν θύραν εἶπε τῶ ὑπακούσαντι εἰσαγγεῖλαι ὅστις τε εἴη καὶ δι' ὃ τι κατάγεσθαι βούλοιο, συνεσκευασμένος τε παρεῖναι ἔφη πάντα τὰ ἐπιτήδεια ὥστε δειπνεῖν τὰλλότρια, καὶ τὸν παῖδα δὲ ἔφη πάνυ πιέζεσθαι διὰ τε τὸ φέρειν μηδὲν καὶ διὰ τὸ ἀνάριστον εἶναι. ὁ οὖν Καλλίας ἀκούσας ταῦτα εἶπεν· Ἀλλὰ μέντοι, ὦ ἄνδρες, αἰσχρὸν στέγης γε φθονῆσαι εἰσίτω οὖν. καὶ ἅμα ἀπέβλεψεν εἰς τὸν Αὐτόλυκον, δῆλον ὅτι ἐπισκοπῶν τί ἐκείνῳ δόξειε τὸ σκῶμμα εἶναι.

ὁ ἀνάριστος = ο νηστικός

- Γ1.** Να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του παραπάνω κειμένου.

Μονάδες 20

Γ2. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον τύπο που ζητείται για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

- **κρείττονος:** την αιτιατική πληθυντικού του ίδιου βαθμού στο θηλυκό γένος
- **ὄ τι:** τη γενική ενικού του ίδιου γένους
- **ἔφη:** το τρίτο ενικό πρόσωπο της ευκτικής του ενεστώτα
- **πάντα:** τη δοτική πληθυντικού στο ίδιο γένος
- **φέρειν:** το απαρέμφατο αορίστου β' στην ίδια φωνή
- **ταῦτα:** την ονομαστική πληθυντικού του θηλυκού γένους
- **ἄνδρες:** την κλητική του ενικού
- **αἰσχροὺν:** τη δοτική ενικού του συγκριτικού βαθμού στο ίδιο γένος
- **εἰσίστω:** το δεύτερο ενικό πρόσωπο στην ίδια έγκλιση στον ίδιο χρόνο
- **δόξειε:** το τρίτο ενικό πρόσωπο της οριστικής του ίδιου χρόνου

Μονάδες 10

Γ3α. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω λέξεων και φράσεων:

αὐτοῖς, τῷ ὑπακούσαντι, διὰ τὸ φέρειν, ἀνάριστον, φθονῆσαι, ἐκείνῳ (μονάδες 6)

Γ3β. «εἶπε τῷ ὑπακούσαντι εἰσαγγεῖλαι ὅστις εἴη»: Να μετατρέψετε τον πλάγιο λόγο σε ευθύ. Να ληφθεῖ υπόψη ότι ο πλάγιος λόγος εξαρτάται από το «εἶπε τῷ ὑπακούσαντι». (μονάδες 4)

Μονάδες 10

ΑΡΧΗ 1ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ - Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ

ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ΄ ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΔΕΥΤΕΡΑ 28 ΜΑΪΟΥ 2012
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΤΕΣΣΕΡΙΣ (4)

Διδαγμένο κείμενο

Άριστοτέλους *Ἠθικὰ Νικομάχεια* (B3, 1-2/B6, 1-4)

Σημεῖον δὲ δεῖ ποιεῖσθαι τῶν ἕξεων τὴν ἐπιγινομένην ἡδονὴν ἢ λύπην τοῖς ἔργοις· ὁ μὲν γὰρ ἀπεχόμενος τῶν σωματικῶν ἡδονῶν καὶ αὐτῷ τούτῳ χαίρων σώφρων, ὁ δ' ἀχθόμενος ἀκόλαστος, καὶ ὁ μὲν ὑπομένων τὰ δεινὰ καὶ χαίρων ἢ μὴ λυπούμενός γε ἀνδρεῖος, ὁ δὲ λυπούμενος δειλός. Περὶ ἡδονᾶς γὰρ καὶ λύπας ἐστὶν ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ· διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν τὰ φαῦλα πράττομεν, διὰ δὲ τὴν λύπην τῶν καλῶν ἀπεχόμεθα. Διὸ δεῖ ἡχθαί πως εὐθύς ἐκ νέων, ὡς ὁ Πλάτων φησὶν, ὥστε χαίρειν τε καὶ λυπεῖσθαι οἷς δεῖ· ἢ γὰρ ὀρθὴ παιδεία αὕτη ἐστίν.

Δεῖ δὲ μὴ μόνον οὕτως εἰπεῖν, ὅτι ἕξις, ἀλλὰ καὶ ποία τις. Ῥητέον οὖν ὅτι πᾶσα ἀρετὴ, οὔ ἂν ἢ ἀρετὴ, αὐτό τε εὖ ἔχον ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ εὖ ἀποδίδωσιν, οἷον ἢ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀρετὴ τὸν τε ὀφθαλμὸν σπουδαῖον ποιεῖ καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ· τῇ γὰρ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀρετῇ εὖ ὁρῶμεν. Ὅμοίως ἢ τοῦ ἵππου ἀρετὴ ἵππον τε σπουδαῖον ποιεῖ καὶ ἀγαθὸν δραμεῖν καὶ ἐνεγκεῖν τὸν ἐπιβάτην καὶ μείναι τοὺς πολεμίους. Εἰ δὴ τοῦτ' ἐπὶ πάντων οὕτως ἔχει, καὶ ἢ τοῦ ἀνθρώπου ἀρετὴ εἶη ἂν ἢ ἕξις ἀφ' ἧς ἀγαθὸς ἄνθρωπος γίνεται καὶ ἀφ' ἧς εὖ τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ἀποδώσει. Πῶς δὲ τοῦτ' ἔσται,... ὧδ' ἔσται φανερόν, ἐὰν θεωρήσωμεν ποία τίς ἐστὶν ἢ φύσις αὐτῆς.

A1. Από το παραπάνω κείμενο να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του αποσπάσματος:

«Περὶ ἡδονᾶς γὰρ ... τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ἀποδώσει.»

Μονάδες 10

ΑΡΧΗ 2ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ - Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ

B. Να απαντήσετε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

B1. Ποια είναι η σχέση ηθικής αρετής και ηδονής-λύπης και πώς την εξηγεί ο Αριστοτέλης στο κείμενο που σας δίνεται;

Μονάδες 15

B2. Έξις, ἀρετή, ἔργον: α) να προσδιορίσετε το περιεχόμενο των όρων (μονάδες 9) και β) να εξηγήσετε τη μεταξύ τους σχέση με βάση το κείμενο που σας δίνεται (μονάδες 6).

Μονάδες 15

B3. Ποια ήταν η σχέση του Αριστοτέλη με τους συναδέλφους του στην Ακαδημία και πώς αυτή εξηγείται;

Μονάδες 10

B4. Να βρείτε στο παραπάνω διδαγμένο κείμενο μία ετυμολογικά συγγενή λέξη, απλή ή σύνθετη, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις της νέας ελληνικής:

σχεδόν, αχάριστος, ασήμαντος, ενδεής, πρόφαση, διαμονή, άρτιος, τελεσίδικος, δημαγωγός, καταδρομικό.

Μονάδες 10

Γ. Αδίδακτο κείμενο
Θουκυδίδου Ιστοριῶν VII, 61

Ἄνδρες στρατιῶται Ἀθηναίων τε καὶ τῶν ἄλλων
ξυμμάχων, ὁ μὲν ἀγὼν ὁ μέλλων ὁμοίως κοινὸς ἅπασιν ἔσται
περὶ τε σωτηρίας καὶ πατρίδος ἐκάστοις οὐχ ἦσσον ἢ τοῖς
πολεμίοις· ἦν γὰρ κρατήσωμεν νῦν ταῖς ναυσίν, ἔστι τῷ τὴν
ὑπάρχουσάν που οἰκείαν πόλιν ἐπιδεῖν. ἀθυμεῖν δὲ οὐ χρὴ
οὐδὲ πάσχειν ὅπερ οἱ ἀπειρότατοι τῶν ἀνθρώπων, οἳ τοῖς
πρώτοις ἀγῶσι σφαλέντες ἔπειτα διὰ παντὸς τὴν ἐλπίδα τοῦ
φόβου ὁμοίαν ταῖς ξυμφοραῖς ἔχουσιν. ἀλλ' ὅσοι τε
Ἀθηναίων πάρεστε, πολλῶν ἤδη πολέμων ἔμπειροι ὄντες, καὶ
ὅσοι τῶν ξυμμάχων, ξυστρατευόμενοι αἰεὶ, μνήσθητε τῶν ἐν
τοῖς πολέμοις παραλόγων.

ΑΡΧΗ 3ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ - Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ

Γ1. Να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του παραπάνω κειμένου.

Μονάδες 20

Γ2. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον τύπο που ζητείται για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:

ἀγὼν	:	την αιτιατική πληθυντικού
ναυσίν	:	την κλητική ενικού
ὄπερ	:	τη δοτική πληθυντικού στο θηλυκό γένος
πρώτοις	:	τον ίδιο τύπο στον συγκριτικό βαθμό
σφαλέντες	:	τη δοτική πληθυντικού στο ίδιο γένος
κρατήσωμεν	:	το β΄ ενικό πρόσωπο της προστακτικής του ενεστώτα στην ίδια φωνή
ἐπιδεῖν	:	το απαρέμφατο του ενεστώτα στην ίδια φωνή
πάσχειν	:	το γ΄ ενικό πρόσωπο της οριστικής του μέλλοντα
ἔχουσιν	:	το α΄ ενικό πρόσωπο της ευκτικής του αορίστου β΄ στην ίδια φωνή
μνήσθητε	:	το γ΄ πληθυντικό πρόσωπο της οριστικής του ίδιου χρόνου.

Μονάδες 10

Γ3α. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω τύπων:

στρατιῶται, τῷ, ἀθυμεῖν, τῶν ἀνθρώπων, ταῖς ξυμφοραῖς, τῶν παραλόγων (μονάδες 6).

Γ3β. «ἦν κρατήσωμεν ταῖς ναυσίν, ἔστι τῷ τὴν ὑπάρχουσάν που οἰκείαν πόλιν ἐπιδεῖν»: να μεταφέρετε το παραπάνω χωρίο στον πλάγιο λόγο (και με τους δύο τρόπους) εξαρτώντας το από τη φράση «Ὁ Νικίας εἶπεν» (μονάδες 4).

Μονάδες 10

ΑΡΧΗ 4ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ - Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ

ΟΛΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. Στο τετράδιο να γράψετε μόνο τα προκαταρκτικά (ημερομηνία, εξεταζόμενο μάθημα). **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Δεν επιτρέπεται να γράψετε** καμιά άλλη σημείωση. Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα.
4. Να γράψετε τις απαντήσεις σας **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό.
5. Κάθε απάντηση επιστημονικά τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
6. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
7. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 10.30 π.μ.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ